

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA**

**BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM**

2019-2020

**BAKALÁŘSKÁ PRÁCE**

**Martina Sazková**

**Luciferův efekt v českém vězeňství**

Praha 2020

Vedoucí bakalářské práce:

Doc. PhDr. Miloslav Jůzl, PhD.

**JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE**

**BACHELOR COMBINED STUDIES**

2019-2020

**BACHELOR THESIS**

**Martina Sazková**

**Lucifer's effect in Czech penitentiary system**

Prague 2020

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Doc. PhDr. Miloslav Jůzl, PhD.

### **Prohlášení**

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala v práci, řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autorky .....

### **Čestné prohlášení**

Já, Martina Sazková čestně prohlašuji, že všechny použité údaje jsem shromáždila se souhlasem respondentů.

Respondenti byli informováni o účelu a využití shromážděných údajů. V rámci zachování anonymity respondentů jsou identifikující údaje pozměněny.

## **Poděkování**

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce Doc. PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D., za odborné vedení, za pomoc a rady při jejím zpracování. Dále bych ráda poděkovala řediteli vazební věznice Ruzyně plk. Mgr. Tomášovi Hůlkovi, LL.M., za schválení a umožnění výzkumu.

## **Anotace**

Bakalářská práce se zaměřuje na problematiku Luciferova efektu v českém vězeňství. Pro lepší přehlednost se dělí na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části se snaží podat nezaujatý pohled na fenomén dobra a zla napříč stoletími, dále charakterizovat významné vědecké experimenty a osobnosti, které byly přínosem pro výzkum lidské psychiky. Pro vytvoření ucelené představy také v závěru uvádí několik případů skutečných událostí, které vhodně demonstrují akty lidského zla.

Cílem práce v praktické části je pomocí kvantitativních metod výzkumu, zjistit rozsáhlost a četnost změn v chování a jednání vězňů v rámci pobytu v českém vězení.

## **Klíčová slova**

Dobro, Experiment, Luciferův efekt, Milgram, Poslušnost, prof. Zimbardo, Zlo

## **Annotation**

The bachelor thesis is focused on situation of Lucifer's effect in the Czech penitentiary system. The work is divided into two parts, theoretical and practical. The theoretical part aims to give unprejudiced point of view on phenomena of good and evil. It presents important personalities and their scientific experiments that have become beneficial for human psyche research. In order to create a coherent picture, it also includes several cases of real events that suitably demonstrate acts of human evil.

The practical part consists of a research carried out using quantitative methods, whose aim is to find out the extent and frequency of changes in the behaviour of prisoners during their stay in the Czech prison system.

## **Keywords**

Evil, Experiment, Good, Lucifers effect, Milgram, Prison, prof. Zimbardo

<b>ÚVOD .....</b>	<b>10</b>
<b>TEORETICKÁ ČÁST .....</b>	<b>12</b>
<b>1 LUCIFERŮV EFEKT .....</b>	<b>12</b>
1.1 Pojetí dobra a zla .....	12
<b>2 STANFORDSKÝ EXPERIMENT .....</b>	<b>15</b>
2.1 Prof. Philip Zimbardo .....	15
2.2 Stanfordský experiment .....	16
2.2.1 První den – neděle .....	17
2.2.2 Druhý den – Pondělí .....	18
2.2.3 Třetí den – úterý .....	18
2.2.4 Čtvrtý den – středa .....	19
2.2.5 Pátý den – čtvrtek .....	20
2.2.6 Šestý den – pátek .....	21
2.3 Závěry Stanfordského experimentu .....	22
<b>3 MILGRAMŮV EXPERIMENT .....</b>	<b>25</b>
3.1 Stanley Milgram .....	25
3.2 Poslušnost vůči autoritě .....	26
3.2.1 Osoba vedoucí výzkum .....	26
3.2.2 Role žáka .....	27
3.2.3 Role učitele .....	27
3.2.4 Blízkost oběti .....	28
3.2.5 Shrnutí výsledků výzkumu .....	29
3.3 Poslušnost jako záhuba společnosti .....	31
<b>4 ZLO PÁCHÁNO LIDSKÝM FAKTOREM.....</b>	<b>32</b>
4.1 Situace ve věznici Abú Ghrajb .....	32
4.2 Situace ve Třetí říši .....	34
<b>PRAKTICKÁ ČÁST .....</b>	<b>36</b>
<b>5 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU .....</b>	<b>36</b>
5.1 Cíle výzkumu .....	36
5.2 Metody výzkumu .....	36
5.3 Hypotézy .....	36



5.3.1	Hypotéza č. 1 .....	37
5.3.2	Hypotéza č. 2 .....	37
5.3.3	Hypotéza č. 3 .....	37
5.3.4	Hypotéza č. 4 .....	37
5.4	Průběh výzkumu .....	37
5.5	Výsledky výzkumu .....	38
5.6	Vyhodnocení hypotéz .....	60
<b>ZÁVĚR .....</b>		<b>62</b>
<b>SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ .....</b>		<b>64</b>
<b>SEZNAM ZKRATEK .....</b>		<b>67</b>
<b>SEZNAM TABULEK A GRAFŮ .....</b>		<b>68</b>
<b>SEZNAM PŘÍLOH .....</b>		<b>72</b>

## ÚVOD

Má závěrečná práce se zabývá tématem Luciferova efektu v českých věznicích. Pojem Luciferův efekt není obecně moc znám ve společnosti, a proto bych ho ráda definovala, charakterizovala a přiblížila osobnosti, které mají s touto problematikou úzkou spojitost. Ve své bakalářské práci se snažím zjistit četnost výskytu Luciferova efektu formou kvantitativního šetření, které provedu v jedné z věznic České republiky. Cílem mé bakalářské práce je zjistit rozsáhlost změn v chování a jednání vězňů v rámci pobytu v českém vězení.

Bakalářská práce se pro lepší přehlednost dělí na dva oddíly. První oddíl je teoretický, ve kterém se snažím nastínit pojetí dobra a zla napříč stoletími. Kvůli historickým, politickým, živelným a dalším společenským katastrofám se nahlížení na oba fenomény postupně měnilo a formovalo až do nynější podoby. Ráda bych tyto fenomény definovala a přiblížila jejich pravou podstatu.

Další kapitolou v teoretickém oddílu bych ráda věnovala velmi významnému Stanfordskému experimentu, který proběhl v druhé polovině 20. století. Tento výzkum byl pod vedením amerického profesora a psychologa Philipa Zimbarda. Pan profesor se svými kolegy studoval počínání a přeměnu chování jedinců, kteří se přihlásili do experimentu dobrovolně. Jsou zde nastíněny psychické transformace jak účastníků v roli vězňů, tak dozorců.

V souvislosti s profesorem Zimbardem se pojí další známý představitel, a tím je Stanley Milgram. Americký psycholog Milgram je známý svým experimentem, který se zabíral poslušností vůči autoritě, i za situace, kdy je rozkaz v konfrontaci s vlastním svědomím. Jeho experiment je dnes pro mnohé sociology a psychology velkou inspirací. Myslím si, že právě tento experiment je velmi podstatný pro lepší interpretaci masivního využívání fyzického, ale i psychického násilí ve druhé světové válce, zejména v koncentračních táborech.

V závěru bych ráda vybrala dva příklady, které velmi navazují a dokreslují téma výše zmiňovaných experimentů. Jedním z nich je případ v irácké věznici Abú Ghrajb, ve které došlo k fyzickému a psychickému násilí a trpěla zde spousta vězňů nehumánními prostředky. Druhým příkladem je druhá světová válka, ve které byly také použity rozmanité praktiky ke konání lidského zla. Především koncentrační tábory, které nahání hrůzu dodnes.

Druhý oddíl mé závěrečné práce je zaměřený na výzkum, který budu provádět kvantitativní formou. Metoda, která mi bude k výzkumu sloužit, je strukturovaný dotazník, kterým se budu snažit zmapovat prostředí, atmosféru a celkový postoj vězňů k vězení a samotným autoritám – dozorcům. Dotazník se opírá o stanovené hypotézy, které se prostřednictvím stanovených otázek budu snažit vyvrátit či potvrdit. Dotazníkové šetření se bude realizovat v pražské věznici Ruzyně.

# TEORETICKÁ ČÁST

## 1 LUCIFERŮV EFEKT

### 1.1 POJETÍ DOBRA A ZLA

Pokud si zahráváme s myšlenkou charakterizovat pojmy dobro a zlo, musíme brát v potaz individualitu a rozmanitost myšlení v každém z nás. Jejich charakteristika je velmi složitá už jenom v samotném uchopení obou termínů. Můžeme říct zcela jistě, že společnost kolem nás je zaplněna jak dobrem, tak i zlem. Pokud bychom se bavili o samotné hranici dobra i zla, musíme konstatovat, že je velice úzká. V každém z nás se ukrývá kus dobra, ale také i zla. (Zimbardo, 2014)

*Starý indián kmene Čerokézů poučoval svého vnuka o životě: „V mém nitru probíhá zápas, je to strašný zápas mezi dvěma vlky. Jeden je špatný – je to vztek, závist, žárlivost, smutek, sobectví, hrubost, nenávisť, sebelítost, faleš, namyšlenost a ego. Ten druhý je dobrý. Je to radost, pokoj, láska, naděje, vyrovnanost, skromnost, laskavost, věrnost, štědrost a důvěra. Stejný zápas probíhá i uvnitř tebe a také uvnitř každého člověka.“ Vnuk o tom vše přemýšlel a po chvíli se zeptal: „A který vlk vyhraje?“ Starý indián odpověděl: „Ten, kterého krmíš.“ (FIRST PEOPLE, 2020, [www.firstpeople.us](http://www.firstpeople.us))*

Metaforou dobra a zla nám může být obraz anděla a ďábla. Mohli bychom si připomenout příběh, kdy se Lucifer vzepřel Bohu, který ho za trest svrhl do pekla s dalšími padlými anděly. Satan, který by se rád Bohu pomstil, dá na doporučení svých rádců a svede člověka na scestí. Využije dobroty v člověku, kterou mu daroval Bůh a obrátí ji ve svůj prospěch. Tento čin se ve středověku označoval za tzv. „cupiditas“. Tento pojem znamená hamižnost, nenasytnost a touha po bohatství a moci. (Swedenborg, 2011)

Profesor Zimbardo se ve své knize zabývá častou otázkou: „Čím je zapříčiněna přeměna dobrého chování člověka v chování zlé?“ V první řadě je třeba pojem zlo uchopit určitým způsobem, na který se budeme moci odkazovat po celou dobu této kapitoly.

Zimbardo charakterizoval zlo následující definicí:

*„Zlo představuje úmyslné chování, jehož cílem je ublížit, zneužít, ponižit, zbavit lidskosti či zničit ostatní nevinné lidi nebo pomocí úřední moci či systémových prostředků nabádat ostatní k těmto činům či jim je umožnit.“* (Zimbardo, 2014, str. 29)

Společnost často rozděluje občany na zlé a dobré, na základě jejich vnitřních povahových rysů či genetiky. Dobří lidé byli zbaveni odpovědnosti, koexistují společně se zlými lidmi a přisuzuje se jim téměř minimální úloha při úpravě podmínek, které přispívají k delikventnímu chování, či jiné formě špatného chování. Toto je koncept pojetí dobra a zla, který je ve společnosti ukotven a velmi často aplikován. Náhradní pojetí, které se aplikuje velmi zřídka, je takové, které se dívá na společnost jako na celek. Všichni občané jsou schopni veškerého působení, ať dobrého či špatného za stejných podmínek bytí.

S těmito koncepty se pojí i následující dělení pohledů, které se snaží popsat či najít příčinu v našem chování. Jedná se o pohled dispoziční a situační. Dispoziční pohled, jak již napovídá jeho název, se snaží popsat delikventní chování jedince pomocí jeho určitých vlastností – dispozic. Tyto dispozice mohou být různé, například genetiky, veškeré stránky osobnosti, vůle apod. Společnost se snaží o nalezení viníka, nikoli příčiny, z jakého důvodu byl daný čin proveden. Tento poněkud tradiční systém můžeme nalézt ve všech sférách společnosti, ať se bavíme o právu, medicíně, psychiatrii, náboženství... Vždy se tážeme otázkou „Kdo to způsobil?“.

Situační pohled, který je spíše alternativní volbou řešení delikventního chování, nabízí možnost se podívat na daný problém v širším rozhledu. Zajímá se o specifické okolnosti a situace, do kterých se člověk dostal, které mohly být pro něj zcela neznámé, a proto se zachoval určitým, byť i pro něj dosud nemorálním, způsobem. Profesor Zimbardo se snaží v závěru jeho knihy zanalyzovat chování vězňů takovým způsobem, které bude dostatečně objektivní a snaží se pochopit situace, které se udály v rámci Stanfordského experimentu.

Dalším, velmi podstatným bodem, který působí na vznik situací, do kterých se obyčejný člověk, který ctí tradiční hodnoty, může dostat, je vliv systému. Určitá hierarchie, která ve společnosti panuje, má velký význam a dokáže snadno změnit prostředí, ve kterém se občané nacházejí. Lidé, kteří stojí na pomyslném nejvyšším bodě společenské pyramidy, hájí své zájmy a mají obvykle nepředstavitelnou moc. Je velmi rozporuplným tématem, zdali právě moc dokáže z dobrého člověka udělat člověka zlého.

Stalo se již několik případů, kdy lidé, kteří prahli po ještě větším bohatství a moci, přesvědčili větší skupinu obyvatel k tomu, aby páchali nepředstavitelné a zlé věci. Čím to bylo způsobeno? Profesor Zimbardo vysvětluje tuto skutečnost tak, že stačí vybudovat určitou představu o nepříteli. Tato představa je vštěpována do mysli občanů pomocí propagandy, která má slovní či obrazovou podobu. Nejsilnějším hnacím motorem pro to, aby se z občana, který ctí tradiční hodnoty a má morální úsudek, stal občan, který tyto své zájmy již nehájí, je strach a nenávisť. Tyto dva pocity dokáží způsobit velkou transformaci již ukotvených hodnot. Občan pod vlivem propagandy a velkého tlaku společnosti, je schopen vykonávat zlo až do nelidské míry.

Kdybychom se chtěli poohlédnout napříč stoletími, kdy vlastně zlo vzniklo nebo co zapříčinilo páchání zla v takové míře, jakou známe nyní, patrně by náš pohled sahal až do zmiňovaného příběhu o Luciferovi, který se vzepřel Bohu. Zdali byl zrod všeho zla zapříčiněn touto událostí, či něčím jiným, to se již dnes nedozvíme. Je ale velmi patrné z historických dějin, že vliv moci, systému a dalších okolností měly za následek velké množství zla, které bylo zapříčiněno právě lidským faktorem.

Jedná se například o středověké mučící praktiky, mocenské spory o území, které zapříčinily spoustu válek, otroctví, které je bylo také významnou výsadou pro mocné obyvatele. Dále sem můžeme zařadit zlo v podobě teroristických útoků, upřednostňování jedné rasy před druhou, s tím spojená genocida, velké zlo napáchala i věda, která zapříčinila vznik jaderných zbraní. Všechny vyjmenované události a ještě spousty dalších, nejmenovaných vznikly prostřednictvím hamižného chování lidských bytostí, které dychtily pouze po vlastním blahobytu a svobodě a svoboda ostatních jim byla zcela lhostejná. (Zimbardo, 2014)

## 2 STANFORDSKÝ EXPERIMENT

### 2.1 PROF. PHILIP ZIMBARDO

Profesor Philip Zimbardo, významný americký sociální psycholog, se narodil 23. března 1933 italským imigrantům, kteří žili ve velmi neuspokojivých podmínkách ve městě Bronx. Vystudoval vysokou školu v Brooklynu, na které získal v roce 1954 titul BA z trojnásobného oboru psychologie, sociologie a antropologie. Dále pokračoval ve svých studiích na univerzitě Yale, kde získal tituly MA (1955) a Ph.D. (1959), oba v oboru psychologie. (VIZE 97, 2007 – 2020, <http://www.vize.cz>)

Univerzita Yale se pro něj stala významným prvním pracovištěm, kde přednášel a předával své zkušenosti z výzkumů studentům psychologie. Jeho významná kariéra dále pokračovala na Newyorské univerzitě, kde se stal profesorem a učil až do roku 1967. Rok také působil na univerzitě v Columbii a poté, v roce 1968, se stal jedním z členů fakulty Stanfordské univerzity, kde se zrodil jeho nejznámější a nejvýznamnější výzkum – vězeňský Stanfordský experiment, kterému bych se ráda věnovala v dalších podkapitolách. (PSYCHIC AND PARAPSYCHOLOGIST, 2020, <https://cze.psychic-parapsychologist.com>)

Kromě slavného vězeňského experimentu se profesor Zimbardo zabíral i dalšími výzkumy. Témata těchto výzkumů jsou například hypnóza, psychopatologie, psychologie času, nesmělost, hrdinství. Publikoval mnoho učebnic a knih, které se staly významnými tituly jak na akademické půdě, tak i na půdě laické veřejnosti. Spolupracoval na svých webových stránkách ([www.psychologymatters.com](http://www.psychologymatters.com) a [www.shyness.com](http://www.shyness.com)), které jsou také významným příspěvkem k oboru psychologie.

Jeho velkým životním mezníkem byl rok 2002, kdy mu byla přidělena významná funkce prezidenta Americké Psychologické Asociace (APA). Ve svých kariérních úspěších pokračoval dále, kdy v roce 2005 byl zvolen předsedou Rady prezidentů amerických vědeckých společností (Council of Scientific Society Presidents). V roce 2007 profesor Zimbardo ukončil své působení na Stanfordské univerzitě a nyní řídí svou vlastní organizaci, která je zároveň jeho vlastním projektem – Heroic Imagination

Project. Organizace se zabývá inspirací veřejnosti ke konání hrdinských činů a změny postojů sociálních změn. (VIZE 97, 2007 – 2020, <http://www.vize.cz>)

## 2.2 STANFORDSKÝ EXPERIMENT

Stanfordský experiment je jeden z nejznámějších výzkumů profesora Zimbarda a členů jeho týmu. Experiment se konal ve sklepních místnostech Jordanovy koleje na Stanfordské univerzitě. Tým připravil kopii věznice velmi důvěryhodně. Byly zde tři cely, kteří obývali tři vybraní vězni, dále místnost, která sloužila jako izolační jednotka v případě nedodržování pravidel či vzdorovitého chování vězňů. Tým, složený z prof. Zimbarda a jeho dvou asistentů, měl ukrytou pozorovací místnost. Veškeré prostory věznice byly monitorovány a ve všech celách byl nainstalovaný odposlech.

Do experimentu se dobrovolně přihlásili studenti univerzit na základě inzerátu vyvěšeného v místních novinách. Studenti si svou účastí ve výzkumu mohli přijít na slušné peníze. Každý ze studentů absolvoval důkladné výběrové řízení, kde se zkoumal jejich zdravotní a psychický stav. Po následných pohovorech vybral tým 24 dobrovolníků, kteří byli náhodně rozděleni do nových rolí – vězeň a dozorce. Je překvapivým faktem, že studenti raději přijali roli vězně než roli dozorcího.

Těmito přípravami se prostředí univerzity proměnilo ve velmi realistický obraz vězení, ve kterém měli vězni a dozorcí pobývat po dobu 14 dní. Dozorcí dostali stručné ponaučení ohledně své role, kterou budou vykonávat. Jejich hlavními úkoly je zařídit, aby se ve vězení udržoval pořádek a jasná pravidla bez potřeby násilí na uvězněných. Vězni by měli mít pocit bezmoci, frustrace a do určité míry i pocit strachu. Nebudou se moci volně pohybovat a veškerá činnost, kterou budou provádět, bude sledována. Jedná se tedy o naprostou ztrátu soukromí, která zapříčiní potlačení individuality.

Cílem uskutečněného projektu bylo zjistit, zdali se účastníci nechají strhnout silou situace a prostředím, které umocní jejich nově nabyté role. Do experimentu byli záměrně vybráni tací účastníci, kteří se nevymykali normám. Sledovalo se, zdali tito lidé absolvují přeměnu v bytost, která vlivem situace je nucena dělat věci, které by za normálních okolností nečinili. (Zimbardo, 2014)



### 2.2.1 PRVNÍ DEN – NEDĚLE

První den byl ve znamení zatýkání a první adaptování se na nové prostředí. Aby experiment působil co nejděle, byla zde navázána spolupráce s místní policejní stanicí, která zatkla v průběhu dne plánovaných 9 vězňů. Reakce na zatýkání byly velmi různorodé, avšak většina účastníků tušila, že se jedná o počátek experimentu. Nikdo ovšem nepředpokládal, že projekt bude uchopen pokud možno co nejreálněji. Po vyřízení formalit, které byly standardní jako u zatčení jakékoliv nebezpečně podezřelé osoby, byli vězni odvezeni na místo konajícího experimentu. Již před přesunem byly vězňům zavázány oči z důvodu ztráty orientace a neidentifikování probíhajícího projektu.

Na počátku dozorcí vězně zbavili osobních věcí včetně oblečení, které nahradila předepsaná uniforma. Jednalo se o blůzu, která byla vybavena identifikačním číslem uvězněného. Pro částečné zbavení individuality a posílení anonymity prostředí, byla vězňům poskytnuta pokrývka hlavy v podobě punčochy. Aby atmosféra simulovaného vězení byla co nejdůvěryhodnější, byl vězňům upevněn na kotník železný řetěz. V této chvíli byli vězni připraveni obývat simulaci vězení po dobu 14 dní. (ZIMBARDO, 1999 – 2020, <https://www.prisonexp.org/arrival>)

Vězni byli poučeni o přepisech věznice, zvláště o jejich nedodržení, které bylo ihned sankcionováno. Činnost, která se posléze stala velmi rutinní, bylo přepočítávání. Jednalo se o první aktivitu, při které se dozorcí mohli naplno vžít do své role a upevnit tak získanou moc nad vězni. Identifikační číslo vězně mělo významnou úlohu v podobě ztráty identifikace a postupné přeměny z osoby na „pouhé“ číslo.

Dozorcí a vězni byli ve svých nových rolích poněkud nespokojeni. Některým vězňům se zdála být celá situace poněkud úsměvná. Ke konci dne, však vězni pozorovali vyčerpání, podráždění a zhoršenou vnímavost času. Dozorcí si nebyli jistí svými formami rozkazů a trestů. Již v prvním dnu byl aplikován fyzický trest v podobě kliků a žabáku, případně jeho kombinace. Zimbardo tuto skutečnost okomentoval jako prvním krokem tvořivého zla. (Zimbardo, 2014)

### 2.2.2 DRUHÝ DEN – PONDĚLÍ

Noční směna po celou dobu experimentu byla velmi vynalézavá a nenechala vězně odpočívat. To mělo za následek u vězňů velkou únavu, mírnou frustraci a podrážděnost, která se velmi důrazně projevila v průběhu dne. Situace se vyostřila, vězni vykazovali náznaky první rebelie a snažili se posouvat hranice své moci. Vězni, díky své snaze vzburit se proti systému, měli dobrý pocit. Na základě této skutečnosti byl založen výbor pro stížnosti vězňů. Vězni také poprvé usilovali o vymyšlení plánu útěku, který se jim bohužel nevydařil. Odezva dozorců na vzpurné chování vězňů byla razantní. Přitvrzovali ve svých reakcích, předváděli, kdo má ve vězení opravdovou moc. Ve svých rolích si byli jistější, než na počátku. Jeden z dozorců prohlásil v závěrečné výpovědi:

*„Zjistil jsem, že na sebe беру roli dozorce. Vůbec jsem toho nelitoval, naopak jsem byl stále pánovitější. Vězni byli vzpurní a já jsem je chtěl potrestat za porušování pravidel“ (Zimbardo, 2014, str. 96)*

Důležitým mezníkem, který byl pro obě strany poněkud překvapivý, bylo zhroucení vězně č. 8612, který nesnesl už další ponižování a příkazy ze strany dozorců. Cítil se malátný, zmatený a vyčerpaný. Tvrdil, že v experimentu už nedokáže dále pokračovat, a tedy bylo nutné jeho účast na projektu ukončit. I když vězeň věděl, že se jedná pouze o výzkumný experiment, kombinace reakcí, situací a prostředí v něm vyvolalo takové pocity, které už svoji citlivou povahou nedokázal dále snášet. (Zimbardo, 2014)

### 2.2.3 TŘETÍ DEN – ÚTERÝ

Dozorci, kteří se střídali v 8 hodinových směnách po třech, začali být se svými novými rolami téměř ztotožnění. Vžili se do situace, a dle výpovědí byli tak pohlceni vlivem prostředí a momenty, že zapoměli, že se jedná o experiment. Aby dokázali hrát správně svou roli, snažili se nedávat najevo emoce, zbavovali se jakéhokoliv pomyšlení na soucit a úctu k vězňům. Autoritu si vynucovali pomocí své pozice, která jim poskytovala velmi široké spektrum využití moci, například záměrné vyvolání napětí, vyvolání pocitu strachu. Velmi zajímavým faktem je, že vůdčí postavení dozorců stanovovala jejich tělesná stavba.

Simulované vězení bylo velmi nehygienickým prostředím. Nebyly zde žádné sprchy a toaleta byla poměrně daleko, takže v případně akutních případech zde byly plastové kyblíky. Atmosféra vězení působila velmi nehumánním dojmem. Vězni byli ještě více unaveni, než předešlý den, z důvodu přerušovaného spánku a neměli reálnou představu o čase, působili zmateně. Světlym momentem pro uvězněné bylo setkat se se svými blízkými, přáteli, rodinou o návštěvních hodinách, které však trvaly pouhých pár minut. Pro vězně byla tato chvíle velmi vzácná a prospěšná, díky které získaly od rodiny podporu a motivaci v experimentu pokračovat.

Celková atmosféra a prostředí vězení měla za následek další ukončení výzkumu psychicky a fyzicky vyčerpaným vězněm. Jednalo se o kombinaci různých faktorů, které zapříčinili akutní stresovou reakci organismu. (Zimbardo, 2014)

#### **2.2.4 ČTVRTÝ DEN – STŘEDA**

Aby se vězni cítili méně frustrovaní, smluvil ředitel věznice (Zimbardo) a jeho tým schůzku s místním knězem. Všichni vězni se setkáním souhlasili, věřili, že se jim uleví a alespoň částečně z nich opadne napětí a stres. Vězni v knězi cítili spojence a začali si stěžovat na nehumánní a neetické podmínky vězení. Poukazovali na porušování pravidel ze strany dozorců, používání násilí a využívání postavení role dozorce. Celá situace působila velmi autenticky a přidávala hodnotu na celkové atmosféře věznice.

Vězeň č. 819 neměl sílu s knězem hovořit. Byl velmi rozrušený, skleslý a pociťoval beznaděj. Projevování emocí bylo u něj na silně labilní rovině a projevoval známky hysterie. Zhoršil se mu i zdravotní stav, dožadoval se lékařské služby, která nebyla vyhodnocena jako žádoucí. Ještě tentýž den vězeň ukončil spolupráci s prof. Zimbardem a jeho týmem.

Bylo velmi zajímavé pozorovat, jak jsou reakce vězňů naprosto odlišné. Velkou roli v tomto okamžiku hrála síla osobnosti, která byla opravdu pod velkým tlakem. I přes podmínky a atmosféru simulovaného projektu se několik vězňů snažilo neztrácet hlavu a nepodlehnout situaci. Například vězeň č. 416 byl velmi zarputilý a držel se svého plánu postavit se proti systému, nehledě na ostatní, což byl odvážný krok. Dále vězeň

č. 2093, který se velmi držel svých stanovených morálních zásad, za což byl často trestán. V konečné výpovědi uvedl vězeň 2093 toto prohlášení:

*„Když jsem nastoupil do vězení, rozhodl jsem se, že budu co nejvíce sám sebou. Moje filozofie spočívala v tom, že jsem nechtěl způsobit narušení charakteru svého ani ostatních vězňů, a dalším cílem bylo vyhnout se tomu, aby byl někdo kvůli mně potrestán.“* (Zimbardo, 2014, str. 168)

Dozorci již neměli problém s výkonem svých rolí. Většina se ponořila do fiktivní reality natolik, že si užívala své postavení a moc nad vězni. Začala se vytvářet nová forma zla. Jeden z dozorců dával vězňům takové příkazy, které měly homofobní náznaky, což pro vězně muselo být velmi degradující. Tato forma příkazů se ale nestačila dostatečně rozvinout. (Zimbardo, 2014)

### **2.2.5 PÁTÝ DEN – ČTVRTEK**

V simulovaném vězení byla den ode dne napjatější atmosféra. Formy příkazů byly rozmanité, jejich rafinovanost téměř neznala mezí, byly hodně ovlivněny momentálním rozpoložením dozorců. Není proto divu, že propukla další vzpoura ze strany vězňů. Odmítali ponižující zacházení, které v nich vyvolávalo frustraci a bezmoc. Nespolupracovali, nedodržovali veškeré příkazy, které byly uloženy, byla zde patrná naprostá psychická vyčerpanost, ztráta orientace a naděje, že by vězni mohli z vězení odejít. Toto rozpoložení vězňů mělo za následek první spoluvězeňské spory, které byly založeny na principu sobeckosti. Byla zde rozepře mezi nezlomným vězňem 416, který se snažil jakýmkoliv způsobem postavit proti nastavenému systému a vězňem č. 7258, který bránil své potřeby a chování, které č. 416 zvolil, mu přišlo nekolegiální.

Reakce dozorců na odmítání příkazů ze strany vězňů byla také velmi různorodá. Dozorci se cítili být unavení, otrávení řešit každodenně podobné přestupky a nedodržování pravidel vězňů. Byli také zmateni realitou a fikcí, zapomínali, že vězni jsou skuteční lidé, soucit nebyl na místě. I zde byly patrné rozdíly v chování dozorců, dle individuality jejich osobnosti.

*„Párkrát jsem zapomněl, že vězni jsou lidé, ale vždycky jsem se u toho přistihl a uvědomil si, jak to ve skutečnosti je. Prostě pro mě někdy byli „vězni“ a s lidmi neměli nic společného. To se mi přihodilo na krátké časové úseky, hlavně když jsem jim dával rozkazy. Občas se cítím unavený a otrávený, to je moje obvyklá nálada. A taky se někdy snažím je za lidi nepovažovat, abych to měl jednodušší.“ (Zimbardo, 2014, str. 204)*

Změna chování u obou rolí byla více než patrná a bylo až děsivé, za jak krátkou dobu se svým novým rolím přizpůsobili a naplno se do nich vžili. Do týmu vedení projektu se připojila mladá žena, která byla spolupracovnicí prof. Zimbarda na Stanfordské univerzitě. Když spatřila podmínky, chod vězení a samotné zacházení s vězni, byla konsternovaná a v šoku. Na projektu odmítla spolupracovat. Profesor Zimbardo byl zprvu chováním své kolegyně zaskočen, avšak potom si uvědomil, že on také byl ovlivněn průběhem experimentu. I na něm se podílela samotná transformace myšlení a odlišné uchopení výzkumu než na počátku. Rozhodl se projekt ukončit následující den ráno. (Zimbrado, 2007)

## **2.2.6 ŠESTÝ DEN – PÁTEK**

Prof. Zimbardovi a jeho týmu se značně ulevilo. Předčasné ukončení experimentu s sebou neslo spoustu vyřizování organizačních záležitostí. Sdělení účastníkům výzkumu ohledně ukončení experimentu bylo naplánováno na páteční ráno, po posledních aktivitách. Dle pokynů měli být dozorcí k vězňům shovívavější, které ale nebyli schopni dodržet, protože byli hluboko vtaženi do vlivu systému a atmosféry. Vězni měli velmi narušený spánkový režim. Byl každodenně narušován, což pro vězně znamenalo postupné zhoršení nálady, vyčerpání a zpomalení kognitivních procesů.

Na poslední den experimentu byl ještě pozvaný veřejný obhájce, který opět přidal na autenticitě projektu. Vězni s ním hovořili a opět vysvitla naděje, že by mohli předčasné ukončit své působení v experimentu. To se ovšem nekonalo a vězni se cítili o to více bezmocně. Chvíli po rozhovorech prof. Zimbardo oznámil ukončení experimentu.

Vězni byli zpočátku k této informaci nedůvěřiví a neshledali ji jako pravdivou. Až po jejím zopakování uvěřili skutečnosti, že projekt je u konce. Atmosféra se během pár sekund proměnila v euforii radostných pocitů a uvolnění. (Zimbardo, 2014)

## 2.3 ZÁVĚRY STANFORDSKÉHO EXPERIMENTU

Prostředí a podmínky simulovaného vězení Stanfordské univerzity byly velmi neetické a nehumánní. Ukončení experimentu přimělo všechny účastníky se zamyslet nad otázkou, zdali jsou doopravdy ve své podstatě zlými lidmi, či své chování mohou omluvit situací a systémem, do kterého se dostali. Je nutno zopakovat, že účastníci prošli psychologickými a zdravotními testy, které právě rozhodly o jejich podílu na experimentu. Vybraní studenti byli zcela zdraví a dle testů osobnosti působili normálním dojmem.

Účastníci experimentu již na samém počátku sdělili, že by raději vykonávali roli vězně, než dozorce. Samotná proměna vězňů v 6 dnech byla velmi dramatická. Pět studentů bylo předčasně propuštěno na základě psychického vyčerpání. Někteří vězni se snažili se svou psychikou bojovat a nepodléhat tolik vlivu situace, do které se dostali. Vězni se snažili zpočátku o vzpouru a protesty proti příkazům, ale jejich energie pomalu docházela kvůli nulovému odpočinku a velkému spánkovému deficitu. Na závěr prováděli všichni účastníci výstupní rozhovory, při kterých mohli vyjádřit své pocity. Spousta studentů, kteří byli v roli vězňů, uvedla, že nejtěžší bylo uvědomění, že se nemohou dostat pryč. (Kdykoliv mohli projekt předčasně ukončit.) Cítili se ponižováni ze strany dozorců a ztráta soukromí a nemožnost volby pro ně byla těžkým údělem. Jejich osobnost se ve velmi krátké míře ztotožnila s hraní rolí vězně. (Zimbardo, 2014)

*„Tím nejpatrnějším, čeho jsem si všiml, bylo to, jak většina lidí této studii odvozuje svou identitu a pocit pohody od svého bezprostředního okolí spíše než od sebe samých a to je důvod, proč se zhroutili, prostě nemohli vydržet tlak, neměli v sobě nic, co by jim pomohlo to všechno vydržet,“* vězeň 5486. (Zimbardo, 2014, str. 235)

Roli dozorcího nechtěl vykonávat téměř žádný z účastníků. I zde byly zaznamenány u některých velké transformace chování studentů. Především zneužívání a upevňování mocenského postavení bylo pro dozorce každodenním chlebem. Jejich emoce se každým vydaným příkazem otupovaly, až se stali imunními a neprojevovali žádný soucit s vězni. Někteří dozorcí vnímali vězně jako nebezpečné jedince, které je třeba zklidnit, aby poslouchali jejich rozkazy. I mezi dozorcí se našli takové osobnosti, které v roli nespatořovali nic dobrého. Byl pro ně problém dávat příkazy a jakoukoliv formou

způsobovat násilí a vězních. Ve většině případech byli pouze nečinnými aktéry projektu. Studenti, po ukončení experimentu, ke svému chování v roli dozorce přistoupili odlišnými způsoby. Někteří se pozastavili nad svým chováním a pár ze studentů bylo se svým chováním zcela spokojeno, „byla to jejich práce“, tvrdili. (Zimbardo, 2014)

*„Je to skoro jako vězení, které si vytvoříte sami, dostanete se tam a je to tak, že se stane vaším vlastním omezením, stane se téměř hradbou a vy se chcete vymanit a chcete mít možnost všem říct, že toto opravdu vůbec nejsem já, já jsem člověk, který se chce dostat ven a ukázat, že je volný a má svou vlastní vůli, nejsem sadistický typ, který by si takové věci užíval,“* dozorce Landry (Zimbardo, 2014, str. 236)

Běžný občan se setkává za svůj život s několika rolemi, kterým se musí přizpůsobit. Jedná se například o roli matky, otce, učitele, žáka, zaměstnance, sourozence, partnera, milenky apod. Velmi záleží na osobnosti člověka, temperamentu a povahových rysech, které se reflektují právě do vybraných rolí. Přizpůsobivost rolím je velmi individuální záležitostí. V simulovaném vězení Stanfordské univerzity se na roli vězně, dozorce, ale také ředitele a asistenty ředitele dokázali účastníci výzkumu adaptovat velmi rychle. Přispělo k tomu i celkové prostředí a autenticita experimentu.

Hlavní příčinou chování a konání jak vězňů, tak dozorců bylo zcela jistě atmosféra a situace, se kterými se dennodenně setkávali a prožívali je. Právě vliv situace dokáže přeměnit chování a jednání člověka různými způsoby. Velmi záleží na druhu situace. V simulovaném vězení se účastníci, kteří projekt vykonávali, dostávali až do extrémních situací. Tyto momenty mají za následek transformaci kognitivních funkcí, reálného úsudku a nepředvídatelné chování.

Aby situace mohla mít tak velký vliv a způsobit velké přeměny osobnosti, musí být určitým způsobem formovaná. K formování situace slouží především stanovení hranic, v tomto případě pravidla věznice, které vězni museli dodržovat, a v případě porušení následovala sankce. Dále za formování můžeme považovat soudržnost dozorců, jednotný přístup a podobné nahlížení na situaci. Velmi zajímavou skutečností je nahlížení na pravidla jako na zástěrku pro dominanci a autoritativní přístup. Abychom

zamezili transformačnímu vlivu situace, je třeba dbát na pravidelnou psychohygien u dozorců, organizovat pravidelně supervize a změnit přístup a pohled na danou situaci.

Experiment trval pouhých 6 dní namísto plánovaných 14. Prof. Zimbardo ze svých pozorovacích a zvukových zařízení sledoval momenty, které by se daly označit za nehumánní, nemorální a neetické. Účastníci, převážně v rolích vězňů, si prožili psychické a fyzické vyčerpání, dozorcí uplatňovali verbální a fyzické násilí. Na začátku experimentu tyto projevy nikdo neočekával, avšak v jeho průběhu se každým dnem tlak na všechny účastníky prohluboval. Prof. Zimbardo poté uvedl, že nedokázal experiment ukončit, protože byl v zajetí své role ředitele, která ho naplno pohltila. Nad experimentem tedy nebyl žádný adekvátní dohled, který mohl trápení účastníků ukončit dříve.

Při výstupních pohovorech všichni účastníci výzkumu uvedli, že projekt byl pro ně velmi cennou osobní zkušeností do života. (Zimbardo, 2014)



## 3 MILGRAMŮV EXPERIMENT

### 3.1 STANLEY MILGRAM

Americký psycholog a sociolog Stanley Milgram se narodil 15. srpna roku 1933 židovským imigrantům ve čtvrti Bronx v New Yorku. Vystudoval politické vědy na Queens College, ale posléze zjistil, že ho více zajímají témata mezilidských vztahů. Ve studiu poté pokračoval na Kolumbijské univerzitě a Harvardské univerzitě, na které studoval program sociální vztahy, ze kterého získal roku 1954 doktorát. Právě na Harvardu byl zaujat přednáškami, Salomona Asche, sociálním psychologem, který ovlivnil směr Milgramovy kariéry. Posléze s ním i spolupracoval jako jeho asistent výzkumu. Salomon Asch byl inspirací pro výzkum, který se proslavil Stanleyho Milgrama po celém světě.

Od roku 1960 pracoval na univerzitě Yale, která byla také jeho prvním zaměstnáním. V souvislosti s původem jeho rodiny a probíhající druhé světové války, byl Milgram zainteresovaný do výzkumu, který se zabíral autoritou, poslušností a konformitou. Právě zde vznikl jeho nejznámější experiment – „Poslušnost vůči autoritě“. V roce 1963 se vrátil zpět na Harvard, ale pouze na pár let, kvůli špatným ohlasům jeho výzkumů. Až do konce své kariéry působil na City University of New York. (ROGERS, K. 2020, <https://www.britannica.com>)

Stanley Milgram vytvořil přibližně 90 experimentů. Mezi nejznámější patří, již zmiňovaný výzkum „Poslušnost vůči autoritě“, ve kterém se zaměřoval na jedince a jejich vnímání autority. Dále „Fenomén malého světa“, což je výzkum, který cílil na tehdejší společnost. Tímto výzkumem se snažil ukázat, jak širokou máme společnost, ale i tak může být síť sociálních vztahů velmi důkladně propojená.

Milgram byl uznávaným sociálním psychologem, který také působil v několika amerických sociálně – vědních asociacích např. Americká psychologická společnost, Americká asociace pro rozvoj vědy. Sám byl inspirací pro začínající psychology a sociology, kteří dodnes čerpají z jeho experimentů. (PSYCHIC AND PSYCHOLOGIST, 2020, <https://cze.psychic-parapsychologist.com>)

## 3.2 POSLUŠNOST VŮČI AUTORITĚ

Milgramův experiment byl organizován na katedře psychologie Yaleské univerzity v roce 1963. Organizace tohoto výzkumu byla velmi jednoduchá. Jednalo se o laboratoř složenou z několika místností, které obývali účastníci a organizátoři experimentu. V jedné místnosti, která byla určena vedoucímu výzkumu a účastníkovi v roli učitele, byl umístěn generátor elektrických šoků. V druhé místnosti seděl druhý účastník, který hrál roli žáka. Účastníci byli vybráni na základě inzerátu, který byl umístěn v novinách. Inzerát nabízel zajímavé finanční ohodnocení a předmět zkoumání byl prezentován jako výzkum paměti a učení. Byl určený pro věkové kategorie od 20 do 50 let napříč sociálními vrstvami.

Jak bylo zmíněno výše, na experimentu se podíleli účastníci, kteří byli rozděleni do třech rolí: vedoucí výzkumu, učitel a žák. V první řadě byl všem subjektům vysvětlen postup experimentu. Žák dostal za úkol naučit se dvojice souvisejících slov, pokud odpověděl chybně, byl potrestán. Učitel měl na starost generátor elektrických šoků, u kterého byla příslušná tlačítka, každé z nich mělo jinou míru napětí. Tlačítka byla rozdělena do čtyř stupňů a označena Mírný šok, Středně silný šok, Silný šok, Velmi silný šok, Intenzivní šok a Nebezpečí: Kritický šok. Škála odpovídala rozsahu 15 – 450 V, navyšování napětí bylo po 15 V. Pokud žák odpověděl chybně, učitel zmáčkl tlačítko s určitými volty, které bylo propojené s elektrodou umístěnou na žákovi. Žák byl v tu chvíli potrestán formou příslušného šoku. Za každou další chybnou odpověď se intenzita náboje zvýšila o stupeň. (Milgram, 2017)

### 3.2.1 OSOBA VEDOUCÍ VÝZKUM

Osoba vedoucího výzkumu se po čas experimentu neměnila. Jednalo se o muže v mladém věku, který působil přímě a stroze, což dával projektu vyšší pocit důvěryhodnosti. Experimentátor, jak ho nazývá Milgram ve své knize, měl za úkol kontrolovat a vybízet osobu v roli učitele k tomu, aby pokračoval ve výzkumu. Pobídky byly celkem čtyři, které se postupně stupňovaly v intenzitě. Po čtvrtém vybízení a jeho následném neuposlechnutí či odmítnutí učitele v experimentu pokračovat, byl výzkum ukončen. (Milgram, 2017)

„ 1. Pobídka: *Prosím pokračujte, nebo Prosím, jen dál.*

2. Pobídka: *Experiment vyžaduje, abyste pokračoval.*

3. pobídka: *Je absolutně nezbytné, abyste pokračoval.*

4. pobídka: *Nemáte na vybranou, musíte pokračovat.*“

(Milgram, 2017, str. 39)

### **3.2.2 ROLE ŽÁKA**

Role žáka byla zastoupena také mužem, který absolvoval školení, jak se při experimentu chovat. Byl to tedy herec, který dostávání šoků pouze předstíral. Žák byl připoután ke křeslu, kvůli nadměrnému pohybu a na zápěstí mu byl umístěn elektrický vodič. Tím experiment působil ještě autentičtěji. Dle pokynů se žák snažil zapamatovat si dvojici souvisejících slov. Při chybné odpovědi cítil, jak do jeho těla proudí různá intenzita elektrických šoků. Žákovi bylo před každým zasláním napětí sděleno, jaká intenzita voltů ho čeká. Tento krok mohl být pro žáka velmi stresující. Na počátku experimentu žák neprojevoval žádnou reakci a elektrické šoky. Po důkladném uvážení organizátorů, byla zpětná vazba formou reakce zavedena a velmi se tím změnilo chování a konání učitele. (Milgram, 2017)

### **3.2.3 ROLE UČITELE**

Roli učitele sehráli vybraní účastníci na základě výše zmiňovaného inzerátu. Byli v místnosti společně s vedoucím výzkumu, který experiment kontroloval a vybízel účastníka ke správnému vykonávání role. Učitel sděloval žákovi, dle pokynů, dvojice slov. Když žák odpověděl špatně, byl nucen stisknout příslušný knoflík na generátoru, který žákovi způsobil elektrický šok.

Experiment byl rozdělen do několika kategorií, které se od sebe lišily např. blízkostí žáka, blízkostí authority, role žen v postavení učitele a authority atd. Každá z těchto kategorií měla na účastníka v roli učitele odlišné působení. Tato kapitola nahlíží na kategorii blízkosti žáka, jejíž závěrečné zkoumání vykazuje pozoruhodné výsledky v chování a konání učitele. (Milgram, 2017)

### 3.2.4 BLÍZKOST OBĚTI

Jedna z kategorií výzkumu bylo sledování chování a jednání osoby v roli učitele, v závislosti na vzdálenosti účastníka v roli žáka. Tato kategorie byla rozdělena do čtyř oblastí:

#### 1. Mimo zorné pole

Žák je v odlišné místnosti, než učitel a vedoucí výzkumu. Učitel žáka tedy nevidí a neslyší žádné jeho projevy zpětné vazby na elektrické šoky. Odpovědi se učiteli ukazují na světelné desce před ním. Učitel v tomto případě neměl problém udělit veškeré intenzity napětí žákovi. Pro správný chod experimentu a zjištění odpovědi na výzkumnou otázku, bylo nutné zavést od účastníka v roli žáka zpětnou vazbu. Na učitele pak výzkum působil autentičtěji a atmosféra byla napjatější. Žák, po udělení určité intenzity šoku (300 V), bušil do stěny a reakce učitele byla značně rozdílná, než když žák neprojevoval žádné emoce. Téměř nad polovinu účastníků dovedla zdárně výzkum do konce a udělila žákovi nejvyšší stupeň napětí. Učitelé byli svým jednáním nejistí, často se obraceli tváří na vedoucí výzkumu s dotazem, zdali mají ve výzkumu dále pokračovat. Někteří jedinci chtěli experiment ukončit a urychleně opustit laboratoř, jiní byli svým jednáním zcela spokojeni a projevovali pocity klidu.

#### 2. Mimo zorné pole se slovními protesty

Tento experiment byl téměř totožný jako výše zmiňovaný, ale s jediným rozdílem, že učitel slyšel verbální protesty žáka. V tomto případě byla reakce učitelů stejná, jako když žák zabušil na stěnu v prvním případě. Učitelé byli zmatení, rozrušení a byli v rozporu, zdali mají v experimentu pokračovat nebo ne. Vedoucí výzkumu je vždy pobídl, ať pokračují dále, že to je v pořádku. Někteří účastníci uposlechli a pokračovali v udělování šoků za nesprávné odpovědi. Jiní účastníci byli přesvědčeni, že jejich konání je špatné a požadovali jeho ukončení. (Milgram, 2017)

*„Mám na vybranou, přišel jsem ze své svobodné vůle. Myslel jsem si, že pomohu při nějakém výzkumném projektu. Ale jestli při tom mám někomu ubližovat, nebo kdybych byl na jeho místě, nezůstal bych tu. Nemohu pokračovat. Omlouvám se. Myslím, že už jsem zašel příliš daleko.“* (Milgram, 2017, str. 68)

### 3. Společná místnost

Třetí experiment byl odlišný než dva výše zmiňované. Všichni účastníci seděli v jedné místnosti a učitel tedy mohl vidět a slyšet reakce žáka. Někteří učitelé odvraceli od oběti pohled a stranili se pohledu do očí. Byli opět velmi rozrušeni, v rozpacích a zahanbení před žákem, čeho se vlastně dopouštějí. Na některých účastnících bylo vidět, že je to v rozporu z jejich morálními hodnotami, ale přesto pokračovali ve výzkumu. Bylo zde vidět velké emoční napětí z důvodu střetu zájmu experimentátor versus žák. Cítili povinnost poslouchat vedoucího výzkumu a vnímali ho jako vyšší autoritu.

### 4. Společná místnost s fyzickým kontaktem

Čtvrtý výzkum byl pro účastníky v roli učitele nejtěžší z důvodu fyzického kontaktu s obětí. Žák dostával šoky v případě položení ruky na kovovou desku. Učitel tedy musel, v případě žákova protestu, vzít žákovu dlaň a položit ji na kovový předmět. Tento krok dodával experimentu napjatou atmosféru. Učitelé měli ve tváři skličující a znechucený výraz. Postavení k vedoucímu výzkumu bylo spíše submisivnějšího a zdvořilého charakteru. Někteří učitelé ale svým chováním překvapili tím, že se po čas celé akce smějí. Byl to obranný mechanismus, který nemohli ovlivnit ani oni sami. Byli si své reakce vědomi, ale nedokázali ji vysvětlit. (Milgram, 2017)

#### **3.2.5 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU**

Cílem laboratorního experimentu bylo zjistit, kam jsou lidé schopni zajít v rámci poslušnosti a v jakém bodě se účastníci výzkumu vzepřou autoritě a nebudou chtít dále pokračovat. Před samotným výzkumem proběhl výzkum, který měl předpovědět chování účastníků v roli učitele. Výzkum byl dotazníkovou formou a jeho respondenti byli studenti vysokých škol, psychiatři, doktoři apod. Tento projekt měl komparativní charakter. Bylo tedy na závěr obou výzkumů zhodnoceno, na kolik procent se psychiatři a vysokoškolští studenti mýlí ohledně překračování hranic a lidské poslušnosti. Výsledky dotazníkového šetření a závěry provedeného experimentu byly velmi odlišné.

Po skončení experimentu byly s účastníky v roli učitele prováděny velmi důkladné rozhovory. Účastníci, kteří se experimentu vzepřeli, byli ujištěni o jejich správném rozhodnutí, což je motivovalo a cítili se méně deprimovaní. Bylo ovšem respektováno ze strany organizátorů jakékoliv chování účastníka. Také jim bylo sděleno, že žák, kterého trestali, nedostával ve skutečnosti žádné elektrické šoky.

Pro celý výzkum byla velmi klíčová zpětná vazba od žáka, kterou organizátoři přidali až v téměř polovině experimentu. Do té doby účastník v roli učitele pokračoval až do samého konce výzkumu, tj. do udělení všech intenzit elektrického napětí. Až protesty žáka vyvolaly u učitelů, obavy a pochybnosti o svém konání či jednání a průměrně se snížila intenzita elektrických šoků. Zajímavý byl i fakt ohledně blízkosti žáka. Čím byl žák blíže k učiteli, tím se snižovala intenzita udělovaného napětí od učitele.

Velký význam v experimentu hrála i osobnost samotného účastníka v roli učitele, která se promítala do následného jednání a chování. Někteří účastníci byli velmi empatictí a udělování elektrických šoků bylo pro ně opravdový problém. Bylo na nich vidět velké nervové rozrušení, stress, neochota dál spolupracovat, časté ujišťování od vedoucího výzkumu, že konají správně a žákovi nezpůsobí žádnou výraznější újmu na zdraví. Na druhé straně tu byli tací jedinci, kteří byli po čas vykonávání experimentu úplně klidní a vyrovnaní. V závěrečných rozhovorech uvedli, že celý výzkum brali jako povinnost a vůbec nepomysleli nad fakt, že by mohli experiment ukončit. Vedoucího výzkumu vnímali jako vyšší moc, vyšší autoritu, ke které vzhlíželi a neopovážili se vzdorovat. Vnímali to jako práci, kterou je nutné dokončit. Odpovědnost za své činy vůbec nepřebírali, veškerá odpovědnost, dle jejich názoru, byla v rukou vyšší moci. (Milgram, 2017)

### 3.3 POSLUŠNOST JAKO ZÁHUBA SPOLEČNOSTI

*„Poslušnost je psychologický mechanismus, který spojuje činnost jednotlivce s politickým cílem. Je to tmel zavazující člověka s autoritou.“ (Milgram, 2017, str. 20)*

Poslušnost byla velmi probíraným tématem napříč staletími. Prvním nástinem charakteristiky poslušnosti bylo učení řeckého filosofa Platóna. Zaobíral se myšlenkou uposlechnutí rozkazu na úkor morálního svědomí člověka. Tato myšlenka byla velmi nadčasová, protože o ní můžeme bádát a přemýšlet i dnes, díky událostem, které se staly v novověké historii.

Je otázkou, zdali uposlechnutí či neuposlechnutí rozkazu je v souladu s naší odpovědností. Někteří filozofové a osobnosti tvrdí, že neuposlechnutí rozkazu může mít za následek mnohem horší dopad na společnost. Je tedy nutné, abychom i proti naší vůli konali příkazy jiných, abychom zachovali rovnováhu a klid společnosti? Je tedy vlastně hrdinství fakt, že uposlechneme příkaz, který je v rozporu s naším svědomím? Co je tedy poté nejvyšší morální hodnou společnosti? Odpovědi na tyto otázky se velmi liší v závislosti na individualitách osobností.

V předchozích kapitolách byly nastíněny rozdíly v jednotlivých myšleních osobností učitelů. Tento výzkum můžeme aplikovat na celou společnost. Najdeme zde jedince, kteří si za svými morálními hodnotami stojí a nepřekročí její hranice. Na druhé straně tu jsou tací jedinci, kteří konají pouze to, co se od nich očekává a nevnímají dopady na sebe samé, ale i na společnost. Jednají na základě příkazu vyšší moci. V tomto případě to může být systém, korporát či samotný autoritářský jedinec. Jedinci, kteří konají na základě takového příkazu, se téměř oprostí od své odpovědnosti a vloží ji do rukou někoho jiného. Soustředí se pouze na zpracování příkazu a posléze jsou otupění a zcela odevzdání svému jednání a chování.

Je tedy otázkou, zdali bezbřehá poslušnost je společnosti prospěšná, či nikoliv. Velmi snadno se ji ale dá využít a zneužít ve svůj prospěch, což může mít devastující následky, které společnost již v průběhu historie zaznamenala již několikrát. (Milgram, 2017)

## 4 ZLO PÁCHÁNO LIDSKÝM FAKTOREM

### 4.1 SITUACE VE VĚZNICI ABÚ GHRAJB

Věznice Abú Ghrajb je situována ve městě se stejným názvem – Abú Ghrajb. Je jednou z nejznámějších věznic v Iráku. Nejznámější proto, kvůli nehumánním činům, které tu prováděli američtí vojáci, ale i vězeňský personál. Je vzdálena 30 kilometrů západně od Bagdádu a její rozloha tvoří 280 akrů. Vězení obývalo kolem 8000 mužů, žen, ale i dětí. Svou výhodnou polohou a rozlohou byla velmi oblíbeným místem pro využívání americké armády.

Nehumánní zacházení s vězni, které se odehrávalo za zdmi věznice, probíhalo v letech 2003 – 2006. Jednalo se o mučící praktiky, které byly vykonávány na mužích, ženách a dětech. Praktiky byly prováděny vybraným, vyškoleným personálem, který před příchodem do elitní vrstvy vojáků, absolvoval psychologické, zátěžové testy. Je tedy podivuhodné, jak je možné, že právě tyto velmi důkladně vycvičení vojáci byli schopni nehumánních činů. Jednalo se o velmi vypjatou situaci, která zapříčinila takové chování, či se jednalo pouze o poslušnost vůči autoritě, a vojáci pouze konali svou práci?

Jednání s vězni bylo za hranicí lidskosti. Byly použity fyzické a psychické mučící praktiky, ale také sexuální zneužívání. Američtí vojáci a vězeňská služba využívala tzv. Strappado techniky, což je spoutání rukou oběti za zády a zavěšení ji hlavou dolů. V této poloze ji často fyzicky obtěžovali a trýznili. Ne jeden vězeň v této poloze bohužel nepřežil fyzické násilí. Velmi častým činem bylo také sexuální zneužívání a znásilňování jakéhokoli pohlaví a dětí. Děti byly často znásilňovány před svými vlastními matkami a blízkými rodinnými příslušníky. Mezi dalším fyzickým násilím bylo močení na vězně, údery kovovým obuškem, lití kyseliny fosforečné na intimní oblasti vězňů. Spousta vězňů byla zastřelena za drobné prohřešky.



Netrvalo dlouho a ve společnosti se objevily fotografie spoutaných vězňů, usmívajících se vojáků a personálu nad psychicky zhrouteným vězňem. Reakce byly velmi různorodé. Velmi bouřlivá odezva byla především z blízkého východu, která požadovala od Spojených států amerických vysvětlení a odpovědi na otázky. Byly povoláni speciální pracovníci, kteří se případem zabývali a snažili se přijít na to, co zapříčinilo změnu chování a jednání u vojáků a vězeňského personálu.

Po důkladných výstupních pohovorech vojáků byly zjištěny znepokojující informace. Spousta z nich se odkazovala na vyšší autoritu, která jim dávala příslušné rozkazy, které museli plnit. Mezi tyto rozkazy patřilo i nahrávání videozáznamů a pořizování výše zmiňovaných fotografií s vězni. Vojáci nebyli svým chováním nijak rozrušeni. Tvrdili, že pouze konali svou práci, kterou jim přikazovali nadřízení, jinak by je takové jednání s vězni ani nepřišlo na mysl. Popírali jakoukoli svou odpovědnost vůči vykonaným činům.

Vyšetřování incidentu ve věznici Abú Ghrajb bylo velmi zdlouhavé, avšak oprávněné. Reakce Spojených států byla velmi rozporuplná. Například ministerstvo obrany pojalo celou záležitost za konspirační teorii, kterou se nechtěli dále zaobírat. Videozáznamy a fotografie ale mluví jasně. Dopady na americké vojáky a vězeňskou službu nebyly ani zdaleka tak markantní, jak by se dalo očekávat. Velká část vojáků byla velmi bezvýznamně potrestána. Jednalo se například o degradaci nebo úplné zbavení vojenských hodností. Trestná činnost nebyla u vojáků a vězeňské služby nikdy prokázána. (KULHÁNEK, F. 2004, <https://refresher.cz>)

*„ Řekli mu, aby následoval instrukce zpravodajského velitele, protože to byli oni, kdo v Abú Ghrajbu rozhodoval. “*

*„Když si u lidí z vojenské služby stěžoval na to, co po něm chtěli, řekli mu, že je jenom obyčejný vojenský policista a že má dělat, co po něm chtějí, protože pracuje pro ne. Tak se tomu podřídil. “*

(VONDRA, P. 2018-2020, <http://www.bbc.co.uk>)

## 4.2 SITUACE VE TŘETÍ ŘÍŠI

Poměrně známější událostí, během které přišlo o život téměř 60 – 70 miliónů lidí, byla bezpochyby druhá světová válka. Jedná se o událost, která je zapsána v novodobé historii, jako nejtragičtější a nejkrutější. Během ní se udály velmi ohavné nemorální a nehumánní činy, které otřásly celou společností.

Druhá světová válka začala neoficiálně nástupem Adolfa Hitlera k vládě. Oficiálně započala útokem na Polsko 1. září v roce 1939 a trvala do roku 1945. Jak bylo zmíněno výše, během druhé světové války se udály velmi závažné zločiny proti lidskosti. Jednou z hlavních myšlenek, která poté ovlivnila velkou část životů, byla idea árijské rasy, tedy rasy, která je nadřazená. Tato myšlenka se mnohým občanům vryla do paměti velmi rychle. Nejen, že se považovali za nadřazenou rasu, ale také si udělili pravomoc označit rasu inferiorní. Mezi inferiorní rasu považovali zejména Židy a Romy.

Nenávist vůči Židům a Romům rostla. Projevovala se zpočátku nenásilným, avšak znatelným, chováním a jednáním, až nakonec dospěla do nehumánních rozměrů. Židům byly zavřeny školy, obchody, posléze i domovy. Byli nuceni se přesunout a nosit určité rozpoznávací doplňky. Situace došla tak daleko, že Židé a Romové byli nuceni své sídliště natrvalo opustit a přizpůsobit se novému životu – životu v koncentračním táboře. (Emmert, 2006)

Přemístění do koncentračních táborů bylo převážně vlakovou dopravou. Vlaky byly velmi přeplněné a spousta lidí v nich zahnuła na podvýživu, dehydrataci či nedostatku kyslíku. V koncentračním táboře byly rodiny rozděleny. Spousta z nich se již nikdy neshledala pohromadě. Činy, které byly prováděny v koncentračních táborech, byly brutálního charakteru. Probíhalo zde jak fyzické, tak i psychické mučení. Lidem se zde nedostávala žádná základní hygiena, což mělo za následek rozšíření specifických nemocí. Každý den vykonávali několika hodinovou těžkou práci, po které se jim nedostalo žádného jídla či tekutiny. Byli podvyživení a dehydratovaní.

Za jakékoliv neuposlechnutí rozkazu je čekalo fyzické napadení, ostrými nebo tupými předměty, byli často i bití do krve, či psychicky týráni až do nervového zhroucení. Častým a oblíbeným nástrojem k mučení těchto lidí byli i psi, kteří byli vyhladovělí a velmi agresivní. Nacističtí vojáci využívali také plynových komor, které byly maskovány jako sprchy. Z nich již bohužel nevyšel nikdo živý. Tyto praktiky a mnohé další se vykonávaly v koncentračních táborech až do samotného konce druhé světové války.

Před koncem války, kdy bylo zřejmé, že Třetí říše neudrží své postavení ve světě, byly koncentrační tábory nacistickými vojáky zahlazovány a vypalovány. Spousta Židů, Romů a vysokoškolských elit a myslitelů bylo na poslední chvíli zabito, aby se nerozšířila tvrzení, která by mohla odhalit pravdu a poukázala tak na děsivé činy páchané v koncentračních táborech.

Při pohovorech, které se vedly při zatýkání nacistických vojáků a dozorců koncentračních táborů, bylo zatýkanými sděleno, že pouze konali svou práci a nebyli vůbec zahanbeni svým chováním. Tvrdili, že pouze konali svou práci, která jim byla přidělena „ze shora“, a pokud by neuposlechli, dopadli by stejně jako jejich vězni. Byl to tedy lidský strach, který se neopovážil vzepřít se autoritě? Či si dozorcí a vojáci pouze vymysleli společný argument, který používali stále dokola na obhájení své bytosti? Jedno je jasné, po pádu Třetí říše spáchala velká část dozorců sebevraždu. Otázkou zůstává, zdali nebyli schopni unést břímě svých činů. To by ovšem znamenalo, že si uvědomovali, co provádí. (Rees, 2017)

# PRAKTICKÁ ČÁST

## 5 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

Praktická část se zaměřuje na samostatný výzkum bakalářské práce. Výzkum je prováděn dotazníkovým šetřením v pražské vazební věznici Ruzyně. Veškerá data získaná v průběhu šetření jsou použita pouze pro účely bakalářské práce. Souhlas s vykonáním dotazníkového šetření je součástí bakalářské práce.

### 5.1 CÍLE VÝZKUMU

Cílem praktické části je, formou dotazníkového šetření, zjistit rozsáhlost změn v chování a jednání vězňů v rámci pobytu ve vězení. Zdali atmosféra a podmínky prostředí, ve kterém se nyní nachází, vyvolají ve vězni negativní psychické stavy. Jestli se do vězení již dostávají osoby, kteří mají ve své historii sociálně – patologické chování či jednání. Posledním cílem je prozkoumat, zdali dokáží o svých činech přemýšlet a plánovat lepší budoucnost.

### 5.2 METODY VÝZKUMU

K provádění výzkumu jsme zvolili kvantitativní metodu, se kterou se pracuje rychle, přímočaře a výsledky jsou jasně dané. Metoda probíhala formou dotazníkového šetření. Dotazník měl celkem 21 otázek, které se zaměřovaly jak na měkká, tak i tvrdá data. Otázky jsou především uzavřené, pouze jedna z nich je otevřená. Dotazník byl anonymní a respondenti byli informováni, že slouží pouze k účelu vypracování bakalářské práce.

### 5.3 HYPOTÉZY

Kvalitativní výzkum se opírá o předpoklady nebo také hypotézy. Hypotézou se rozumí:

*„Podmíněně pravdivý výrok o vztahu mezi dvěma jevy, o příčinách, existenci, změně apod. nějakého objektu. Hodnověrnost h. je podmíněna získáním dalších důkazů, faktů, argumentů, potvrzení pravdivosti. Má-li být h. potvrzena, musí souhlasit se všemi fakty, kterých se týká. Jako součást procesu věd. poznání má význam relativní pravdy, jež předpokládá neustálé prověřování.“ (SOCIOLOGICKÁ ENCYKLOPEDIE, 2017 – 2020, <https://encyklopedie.soc.cas.cz>)*

### **5.3.1 HYPOTÉZA Č. 1**

Do vězení se dostávají již sociálně – patologičtí jedinci.

### **5.3.2 HYPOTÉZA Č. 2**

Vězni se dokáží poměrně rychle vžít do své nové role.

### **5.3.3 HYPOTÉZA Č. 3**

Vězni nemají problém s autoritou a s jejím podrobením.

### **5.3.4 HYPOTÉZA Č. 4**

Pro vězně je důležitá podpora a motivace jak ze strany rodiny, tak ze strany působení sociální a duchovní služby.

## **5.4 PRŮBĚH VÝZKUMU**

Samotný průběh výzkumu trval pár týdnů z důvodu velkého vytížení věznice. Původním předpokladem bylo 60 dotazníků, avšak z důvodu vysoké nenávratnosti bylo do věznice odevzdáno 70 dotazníků. Zpět se dostalo 61 dotazníků, z nichž 2 byly nevyplněné, tudíž nezařaditelné do výsledků. Výsledky výzkumu byly prováděny tedy z 59 dotazníků, které byly správně vyplněné, tím pádem klasifikovatelné.

## 5.5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

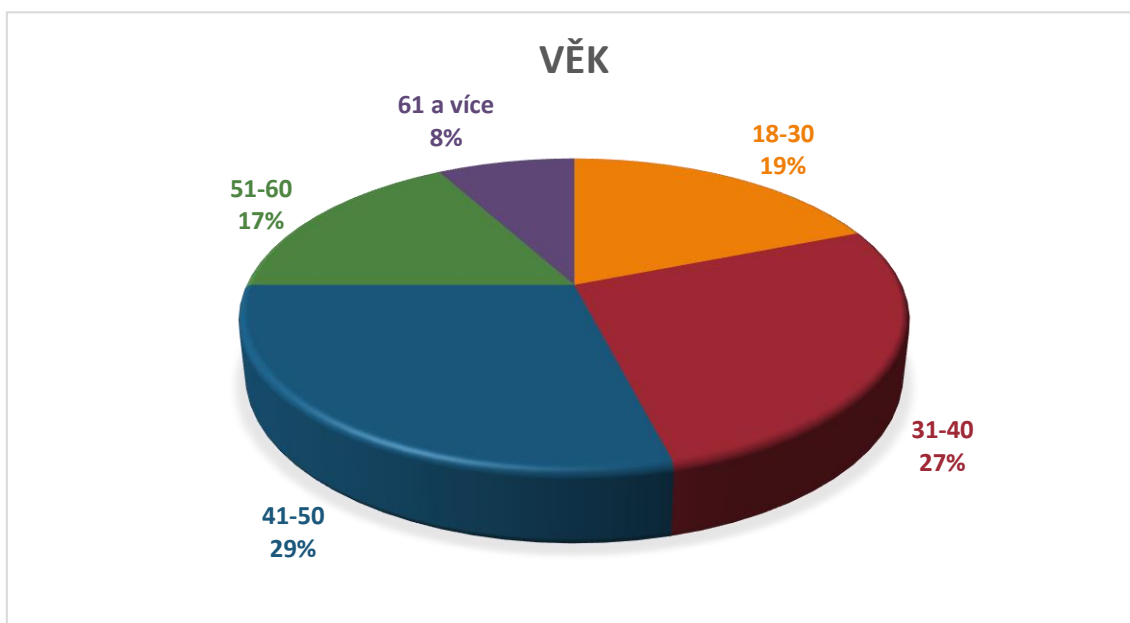
### 1) Věk

První otázka dotazníku byla mířena na věkovou skupinu vězňů. Z šetření bylo zjištěno, že 11 dotázaných je ve věkové kategorii 18 – 30 let, 16 v kategorii 31 – 40 let. Nejvyšší procento získalo rozmezí věku 41 – 50 let. Ve věku 51 – 60 let je 10 dotázaných a nejslabší věkovou skupinu tvoří 5 vězňů, kterým je 61 a více let.

Tabulka 1 - Věk vězňů

	Odpovědělo	%
18 - 30	11	19
31 – 40	16	27
41 – 50	17	29
51 - 60	10	17
61 a více	5	8

Graf 1 - Věk vězňů



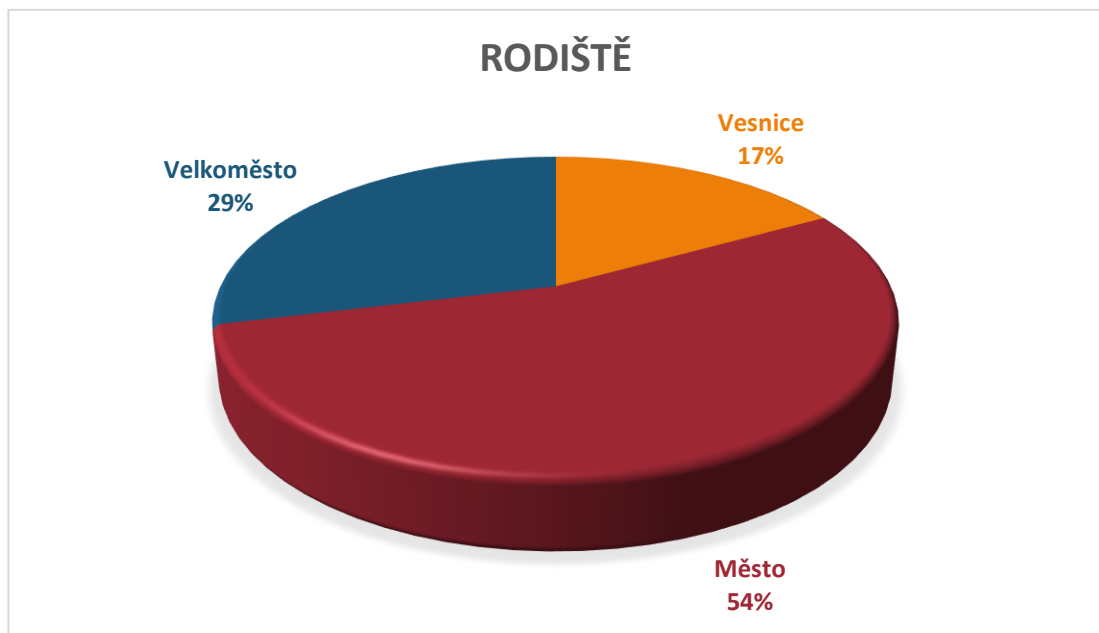
## 2) Rodiště

Otázka byla mířena na původ vězňů. Průzkum se prováděl v pražské věznici, proto není překvapením, že nejvíce respondentů pochází z města či velkoměsta. Nejčastější odpovědí bylo město, odpovědělo 32 odsouzených. 29 dotázaných pochází z velkoměsta a zbylých 17 z vesnice. Nejvyšší procento bylo 54 – tedy vězni, kteří jsou z města.

Tabulka 2 - Rodiště

	Odpovědělo	%
Vesnice	10	17
Město	32	54
Velkoměsto	17	29

Graf 2 - Rodiště



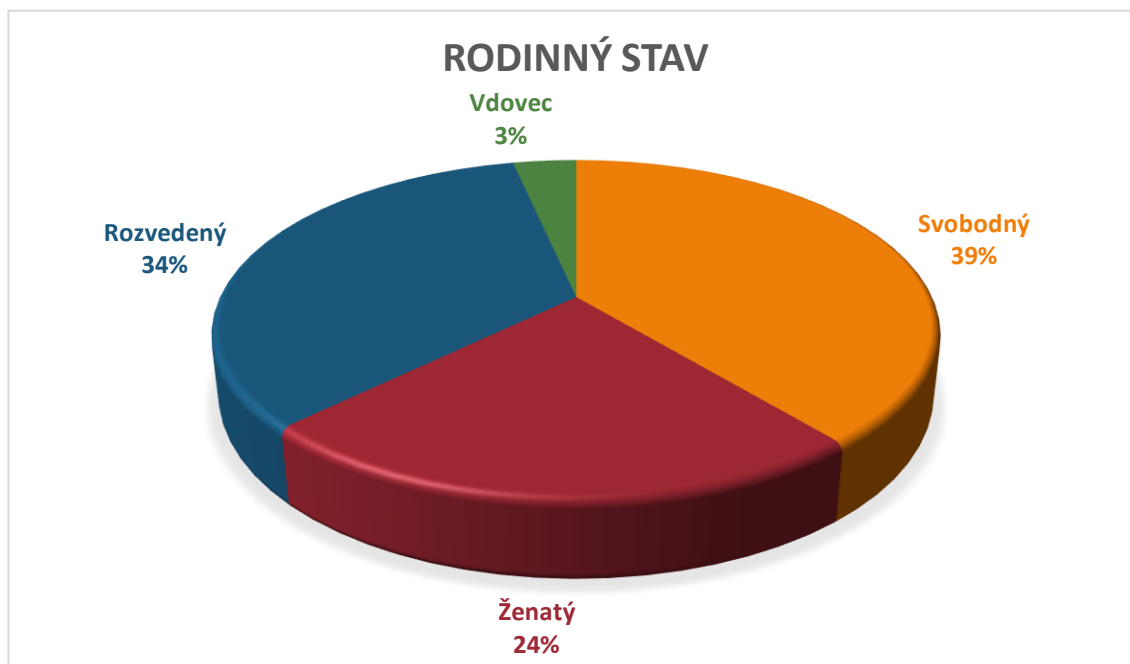
### 3) Rodinný stav

Otázka č. 3 cílí na rodinný stav vězňů. Velkým předpokladem byla odpověď rozvedený, která se nepotvrdila. Nejvyšší procento tvoří svobodní vězni – 39%, tedy 23 dotázaných. Následují rozvedení 14 respondentů, ženatí s počtem 14 odsouzených a vdovci, kteří jsou z celého dotazníkového šetření pouze 2.

Tabulka 3 - Rodinný stav

	Odpovědělo	%
Svobodný	23	39
Ženatý	14	24
Rozvedený	20	34
Vdovec	2	3

Graf 3 - Rodinný stav





#### 4) Nejvyšší dosažené vzdělání

Čtvrtá otázka mířila na nejvyšší dosažené vzdělání vězňů. Bylo překvapením, že nejvyšší procento tvoří odsouzení vězni se středním vzděláním s maturitou – 32% a poměrně i vysoké procento dotázaných s vysokoškolským vzděláním. Základní vzdělání má 13 respondentů, vyučeno jich je 17. Na vzdělání střední s maturitou dosahuje 19 vězňů a 10 odsouzených má vzdělání vysokoškolské.

Tabulka 4 - Nejvyšší dosažené vzdělání

	Odpovědělo	%
Základní	13	22
Vyučen	17	29
Střední s maturitou	19	32
Vysokoškolské	10	17

Graf 4 - Nejvyšší dosažené vzdělání



## 5) Zaměstnanost vězňů

Velmi podstatným dotazem byla i otázka č. 5, která se ptala, zdali byli odsouzení vězni před nástupem do výkonu trestu zaměstnání či nikoliv. Bylo předpokládáno vysoké procento nezaměstnaných vězňů, které se nepotvrdilo, avšak 42 % je také poměrně vysoký ukazatel. Zaměstnaných vězňů bylo 34 a nezaměstnaných 25.

Tabulka 5 - Zaměstnanost vězňů

	Odpovědělo	%
Zaměstnán	34	58
Nezaměstnán	25	42

Graf 5 - Zaměstnanost vězňů



## 6) Četnost pobytu ve vězení

Otázka č. 6 se tázala, kolikrát odsouzený pobýval ve vězení. Cílem bylo zjistit, zdali se do vězení dostávají noví vězni, či se již propuštění vězni vrací. Vysoké procento tvořili vězni, kteří jsou odsouzeni poprvé – 58%. Tázání, kteří byli odsouzeni k omezení svobody 4 a vícekrát, je 7. Vězňů, kteří si zopakovali pobyt ve vězení 2 – 3 krát, je 21 a největší skupinou respondentů tvoří vězni, kteří obývají vězení poprvé – 34 vězňů.

Tabulka 6 - Četnost pobytu ve vězení

	Odpovědělo	%
Poprvé	34	58
2 – 3 krát	21	35
4 a více krát	4	7

Graf 6 - Četnost pobytu ve vězení



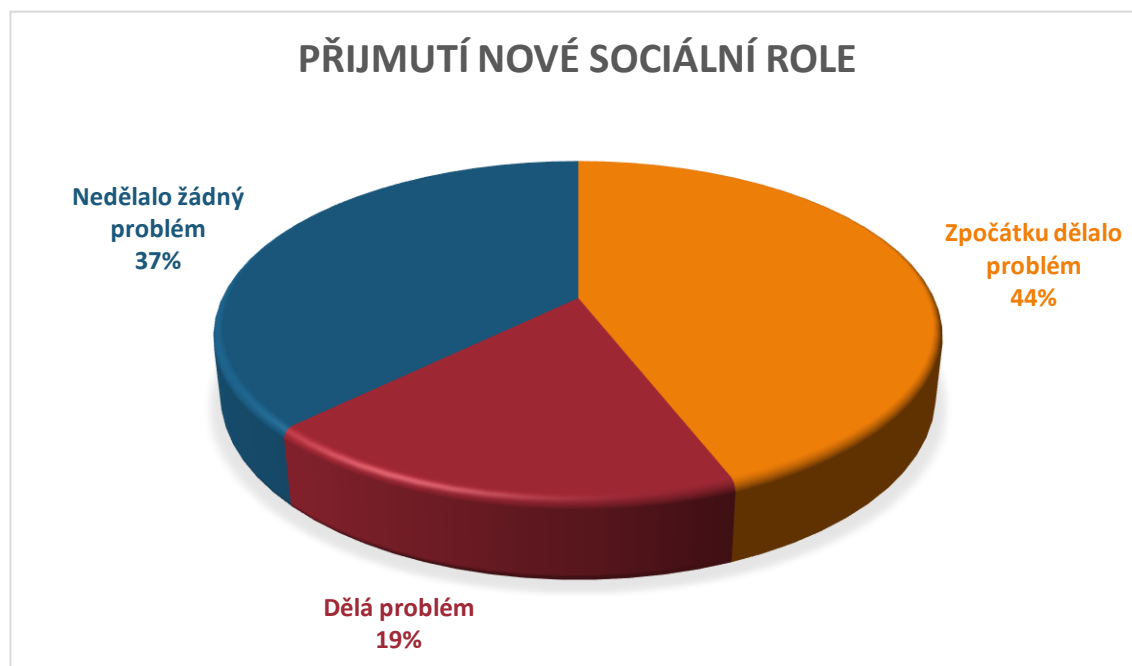
## 7) Přijmutí nové sociální role

Cílem otázky č. 7 bylo zjistit, zdali si vězni dokázali zvyknout a přijmout svou novou roli uvězněného. Pro většinu odsouzených je to nová zkušenost, se kterou se ne každý dokáže plně ztotožnit. Předpokladem bylo, že se vězni poměrně rychle vžijí do své nové role, což bylo vyvráceno. Uchopení role vězně zpočátku dělalo problém 44% dotázaných, což tvoří nejvyšší procento. 22 vězňům nedělalo žádný problém přijmout svou novou roli, 26 dotázaným přijetí nové role dělalo zpočátku problém a 11 odsouzeným dělá přijmout roli vězně dosud.

Tabulka 7 - Přijmutí nové sociální role

	Odpověďělo	%
Zpočátku dělalo problém	26	44
Dělá problém	11	19
Nedělalo žádný problém	22	37

Graf 7- Přijmutí nové sociální role



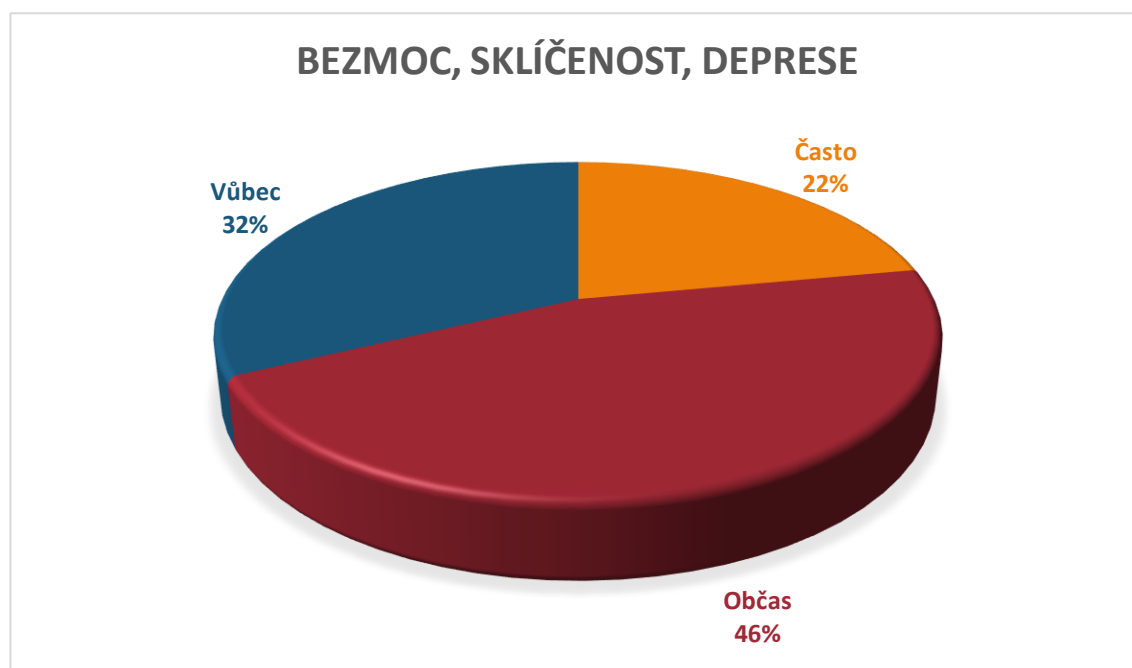
## 8) Omezení svobody – důsledek bezmoci, sklíčenosti či deprese

Zdali v odsouzených vyvolalo omezení svobody špatné psychické stavy, se snažila zjistit otázka č. 8. Ve vězení mají vězni čas přemýšlet, což v nich může vyvolat negativní pocity. Vysoké procento dotázaných odpovědělo, že občas pociťují bezmoc, sklíčenost či depresi – 46%. Odsouzených, kteří nepociťují žádné negativní stavy, odpovědělo 19. Vězňů, kteří pociťují negativní psychické stavy často, bylo 13 a dotázaných, kteří mívají špatné psychické stavy občas, odpovědělo 27.

Tabulka 8 - Bezmoc, sklíčenost či deprese

	Odpovědělo	%
Často	13	22
Občas	27	46
Vůbec	19	32

Graf 8 - Bezmoc, sklíčenost či deprese



## 9) Momentální citové rozpoložení

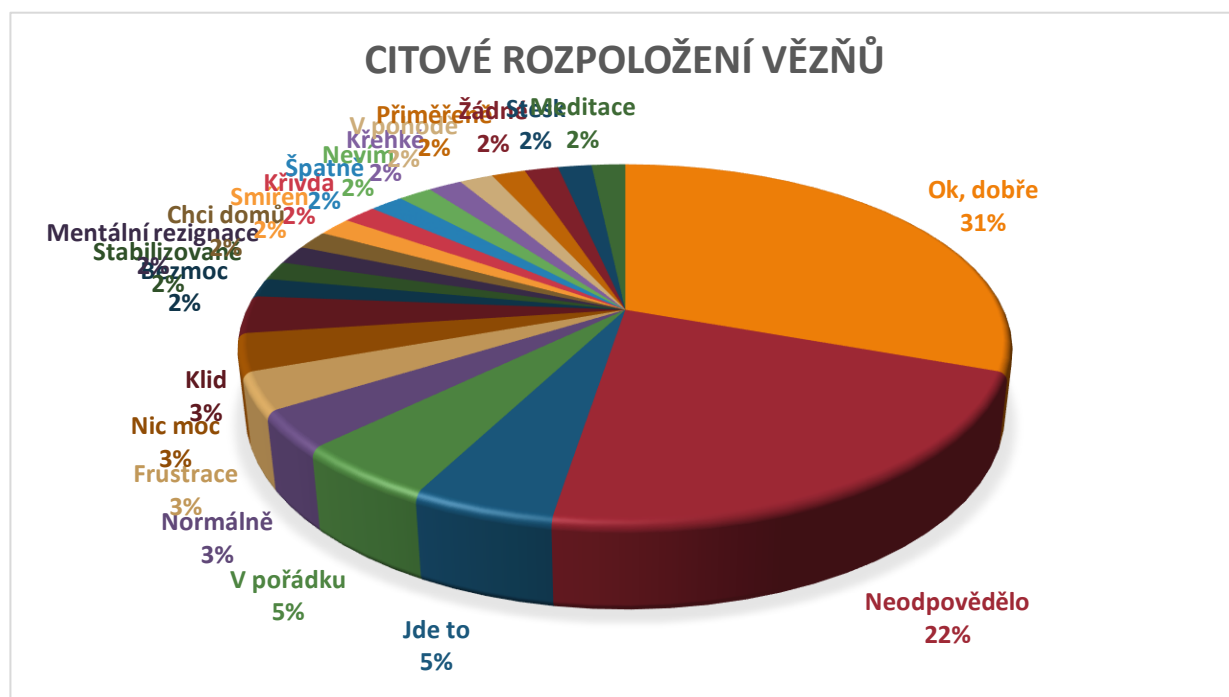
Otázka č. 9 byla otevřená, která se tázala na momentální citové rozpoložení vězňů. Odpovědi se zdrželo celkem 13 vězňů (22%), ostatní se snažili i jedním slovem popsat jak se cítí. Otázce dominovala odpověď typu „OK“ nebo „dobře“ – 18 dotázaných. Další častou odpovědí byla odpověď „v pořádku“ a „jde to“, po 3 respondentech. Ostatní odpovědi byly velmi různorodé. Objevovalo se zde negativní, ale i psychicky neutrální citové rozpoložení.

Tabulka 9 - Mentální citové rozpoložení

	Odpovědělo	%
Ok, dobře	18	31
Neodpovědělo	13	22
Jde to	3	5
V pořádku	3	5
Normální	2	3
Frustrace	2	3
Nic moc	2	3
Klid	2	3
Bezmoc	1	2
Stabilizovaně	1	2
Mentální rezignace podpořena silným očekáváním	1	2
„Chci domů“	1	2

Smířen	1	2
Křivda	1	2
Špatně	1	2
Nevím	1	2
Křehké rozpoložení	1	2
V pohodě	1	2
Přiměřeně	1	2
Žádné emoce	1	2
Stesk	1	2
Meditace - prozření	1	2

Graf 9 - Citové rozpoložení



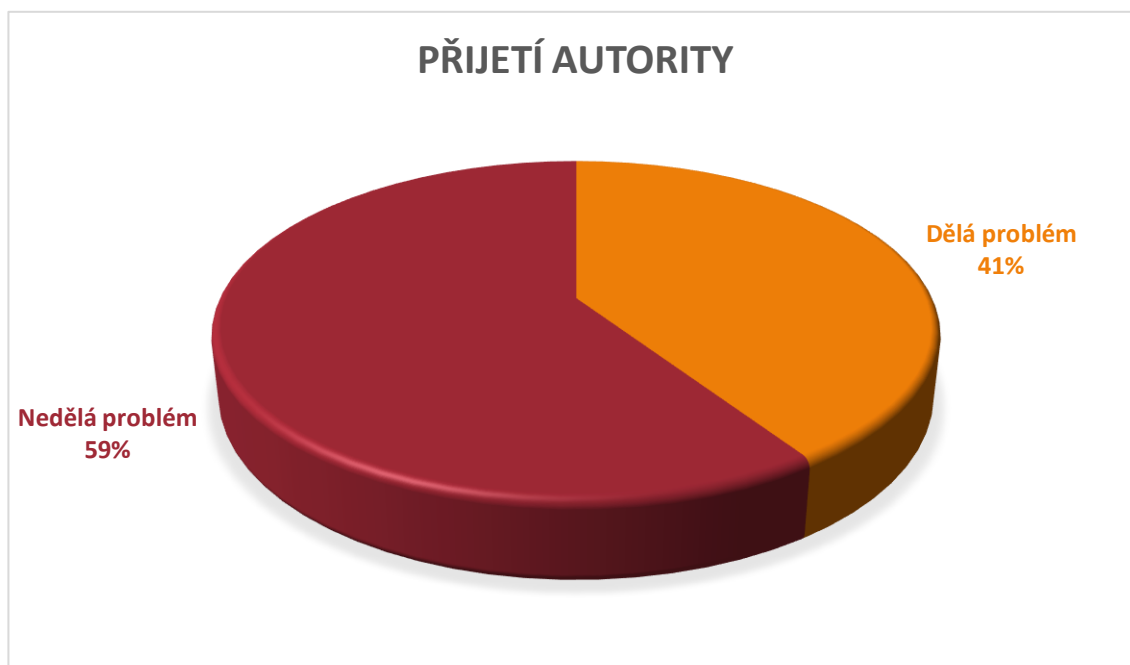
## 10) Přijetí autority

Otázka č. 10 se snaží zjistit, zdali vězni dokáží přijmout autoritu, či nikoliv. Předpokladem bylo, že vězni se za velmi krátkou dobu podrobí autoritě a nedělá jim problém. Tento předpoklad se potvrdil. 59% respondentů uvedlo, že jim nedělá problém přijmout autoritu. Zbytku, tedy 24 odsouzeným, přijetí autority problém dělá, což činí 41%.

Tabulka 10 - Přijetí autority

	Odpovědělo	%
Dělá problém	24	41
Nedělá problém	35	59

Graf 10 - Přijetí autority





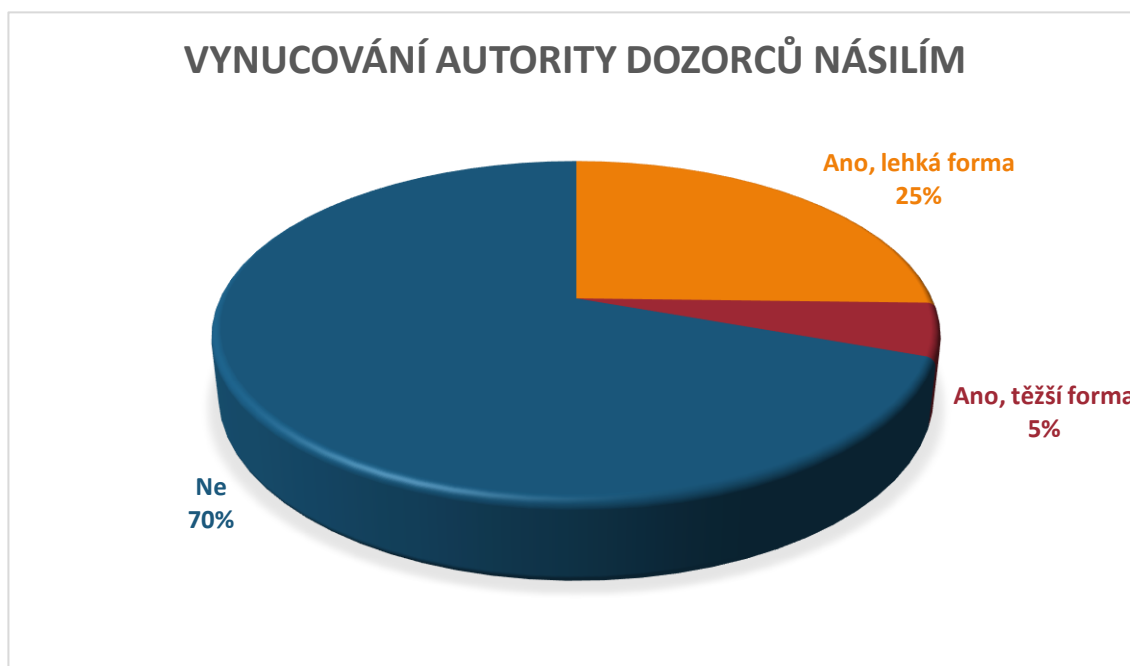
## 11) Vynucování autority dozorců pomocí násilí

Otázka č. 11 má za úkol zjistit, zdali se vězni setkali ze strany dozorců s vynucováním autority násilím. Předpoklad byl takový, že dozorcí využívají násilí, aby umocnili své postavení. Dle výsledků šetření se ale zjistilo, že tomu tak není – 70% vězňů odpovědělo záporně. S těžší formou vynucení autority se setkali 3 vězni, s lehkou formou pak vězňů 15. Největší početní skupinou byli vězni, kteří se s násilím ze strany dozorců neseťkali vůbec – 41 vězňů.

Tabulka 11 - Vynucování autority dozorců násilím

	Odpovědělo	%
Ano, s lehkou formou	15	25
Ano, s těžší formou	3	5
Ne	41	70

Graf 11 - Vynucování autority dozorců násilím



## 12) Přijatelnost podmínek a pravidel ve vězení

Otázka č. 12 byla cílená na přijatelnost podmínek a pravidel ve vězení. Účelem bylo zjistit, zdali vězni vnímají podmínky a pravidla vězení jako vcelku přijatelné nebo se domnívají, že podmínky a pravidla vězení jsou nevyhovující. Větší procento vězňů - 58% nesouhlasilo s přijatelností podmínek a pravidel vězení, což bylo předpokládáno. Avšak překvapením je, že na druhou odpověď, která byla kladná, odpovědělo 25 odsouzených. Negativní odpověď zaškrtnulo 34 vězňů.

Tabulka 12 - Přijatelnost podmínek a pravidel ve vězení

	Odpovědělo	%
Ano	25	42
Ne	34	58

Graf 12 - Přijatelnost podmínek a pravidel ve vězení



### 13) Vycházení se spoluvězni

Na vztah a spolupracování mezi spoluvězni se tázala otázka č. 13. Cílem bylo zjistit, zdali se vězni snaží vyjít se všemi svými spoluvězni, pouze s určitou skupinou nebo se nesnaží spolupracovat s ostatními. Nejvyšší procento získaly dvě otázky - 46%. Vězni, kteří se snaží udržovat kontakt a spolupracovat se všemi, odpověděli v počtu 27. A stejný počet odpovědí zaškrtnli i vězni, kteří spolupracují pouze s určitou skupinou. Zbýlých 5 vězňů se nesnaží o žádný bližší kontakt s ostatními.

Tabulka 13 - Vycházení se spoluvězni

	Odpovědělo	%
Ano	27	46
Ne	5	8
Pouze s určitou skupinou	27	46

Graf 13 - Vycházení se spoluvězni



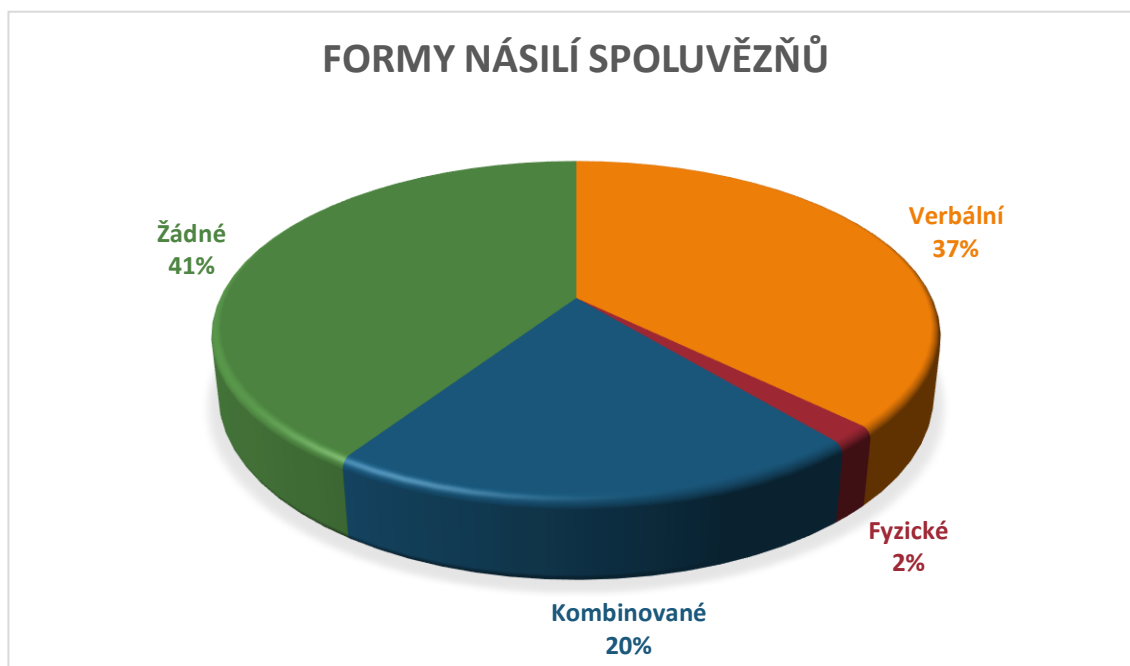
#### 14) Formy násilí ze strany spoluvězňů

Otázka č. 14 se tázala na formy násilí ze strany spoluvězňů. Záměrem bylo prozkoumat, jestli se vězni vůbec setkávají s násilím ze strany spoluvězňů, a pokud ano tak s jakými formami. Nevyšší procento v této otázce získals odpověď negativní, tedy vězni se nesetkávají s žádným násilím od dalších vězňů, 41%. Fyzické násilí zaregistroval 1 vězeň, verbální formu zaregistrovalo 22 vězňů. Kombinace verbálního a fyzického násilí spatřilo 12 vězňů a s žádnými formami násilí se nesetkalo 24 vězňů.

Tabulka 14 - Formy násilí spoluvězňů

	Odpovědělo	%
Verbální	22	37
Fyzické	1	2
Kombinované	12	20
Žádné	24	41

Graf 14 - Formy násilí spoluvězňů



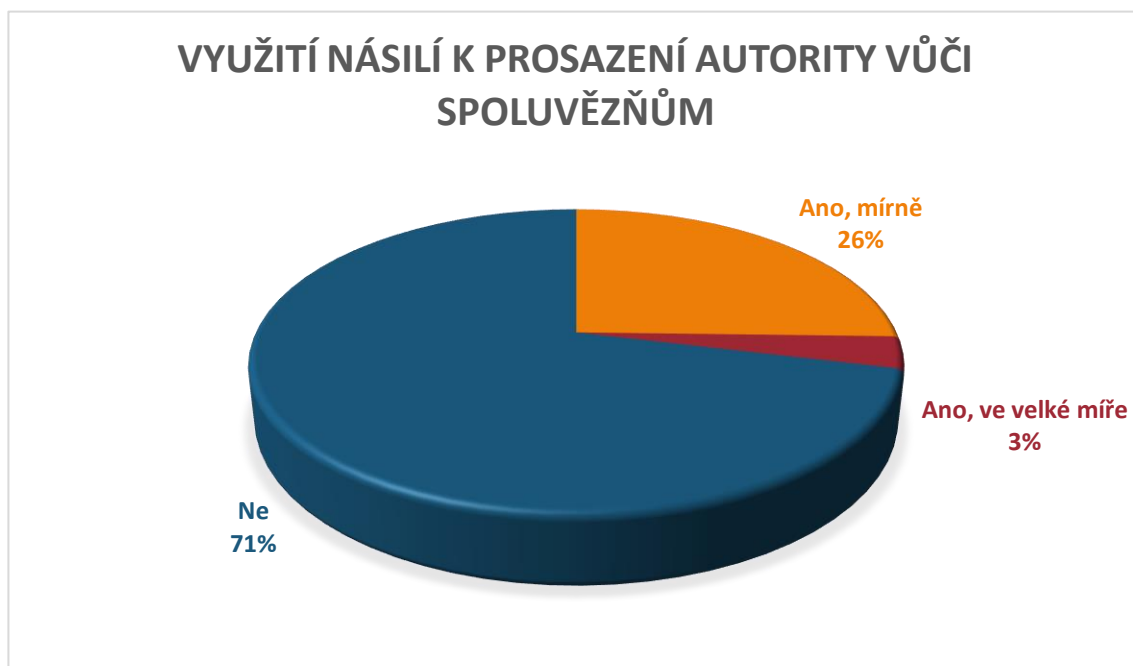
### 15) Využití násilí k prosazení autority

Otázka č. 15 se zaměřuje na násilí k prosazení autority. Cílem bylo zjistit, zdali vězni uplatňují určité formy násilí k upevnění jejich společenské postavení ve vězení. Nevyšší procento obdržela záporná odpověď, tedy že vězni si nevynucují autoritu žádnými formami násilí – 71%. Vězni, kteří využívají násilí ve velké míře k prosazení svého postavení, odpověděli 2. Využívání mírného násilí k prosazení autority používá 15 vězňů. Zbýlé číslo označuje vězně, kteří nevyužívají žádného násilí k prosazení autority – 42.

Tabulka 15 – Využití násilí k prosazení autority

	Odpovědělo	%
Ano, mírně	15	26
Ano, ve velké míře	2	3
Ne	42	71

Graf 15 - Využití násilí k prosazení autority



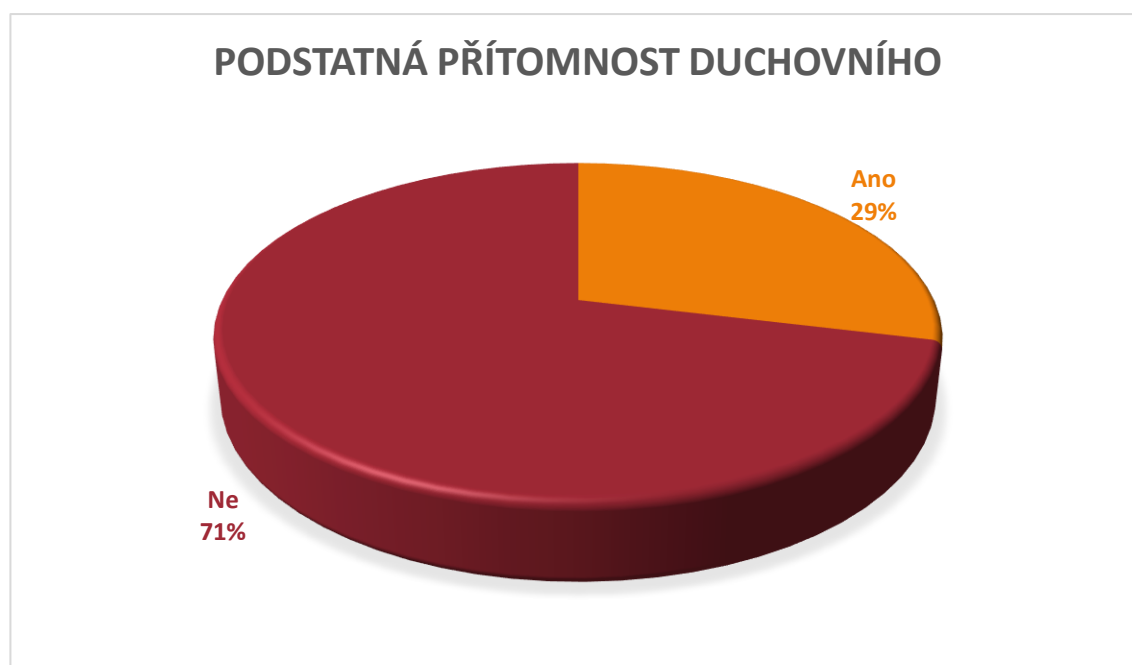
## 16) Přítomnost duchovního

Otázka č. 16 se zaměřovala na význam přítomnosti kněze ve vězení. Cílem bylo prozkoumat, zdali je pro vězně důležité, aby ve věznici byla možnost podpory a motivace ve formě duchovního. Vyšší procento získala záporná odpověď – 71% - kdy vězni necítí přítomnost kněze za podstatnou. Odsouzených, kteří odpověděli kladně, bylo 17. Záporou odpověď zaškrtnulo 42 vězňů.

Tabulka 16 - Přítomnost duchovního

	Odpovědělo	%
Ano	17	29
Ne	42	71

Graf 16 - Přítomnost duchovního



## 17) Úloha sociálního pracovníka

Otázka č. 17 mívá na úlohu sociálního pracovníka. Má za cíl zjistit, zdali vězňům přijde ve vězení důležitá role sociálního pracovníka. Sociální pracovník se snaží být pro vězně oporou a motivací k dalším krokům jejich života. Předpoklad byl, že vězni si uvědomují důležitost role sociálního pracovníka, což se také v šetření potvrdilo. Vyšší procento tvořili odsouzení, kteří souhlasili s potřebností role sociálního pracovníka ve vězení – 76%. Negativní odpověď zaškrtnulo 14 vězňů, kladnou 45.

Tabulka 17 - Úloha sociálního pracovníka

	Odpovědělo	%
Ano	45	76
Ne	14	24

Graf 17 - Úloha sociálního pracovníka



### 18) Účast na volnočasových aktivitách

Zdali se vězni účastní volnočasových aktivit, mříla otázka č. 18. Volnočasové aktivity přinášejí pro vězně útěk od stereotypu a negativních myšlenek. Vyšší procento odsouzených uvedlo, že se volnočasových aktivit účastí – 80%. Z celkového počtu se našlo 12 vězňů, kteří se aktivit neúčastní. Účast potvrdilo 47 odsouzených.

Tabulka 18 - Účast na volnočasových aktivitách

	Odpovědělo	%
Ano	47	80
Ne	12	20

Graf 18 - Účast na volnočasových aktivitách





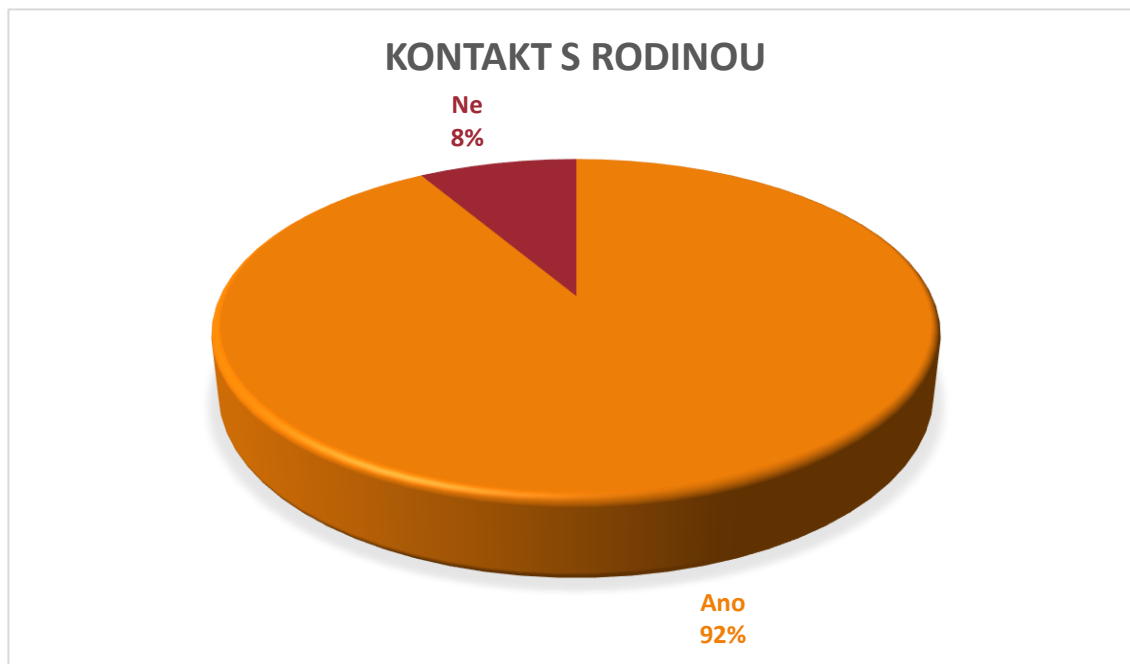
## 19) Důležitost kontaktu s rodinou

Otázka č. 19 zjišťovala, zdali je pro odsouzené důležité udržovat kontakt s rodinou. Kontakt s rodinou přináší vězňům podporu vytrvat a motivaci se zlepšit. Předpoklad byl, že je důležitost kontaktu s rodinou velmi podstatná. Vyšší procento dotazovaných vnímá kontakt s rodinou jako důležitý – 92%. 5 vězňů uvedlo, že pro ně kontakt s příbuznými podstatný není, 54 odsouzených tvrdí opak, kontakt s příbuznými je pro ně důležitý.

Tabulka 19 - Důležitost kontaktu s rodinou

	Odpovědělo	%
Ano	54	92
Ne	5	8

Graf 19 - Důležitost kontaktu s rodinou



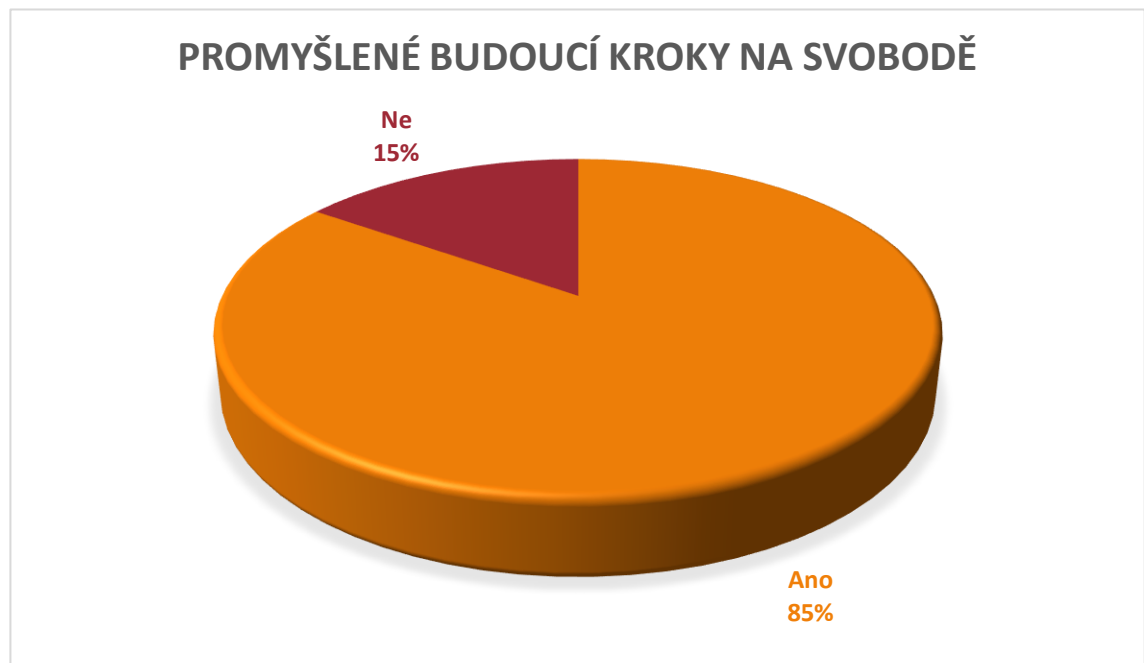
## 20) Promyšlenost kroků na svobodě

Otázka č. 20 měla za cíl zjistit promyšlenost plánů odsouzených, po jejich propuštění. Bylo překvapující, že vysoké procento vězňů má jasno, jaké kroky podniknou – 85%. Negativní odpověď zaškrtnulo 9 vězňů, ti své kroky na svobodě nepromýšleli. Kladných odpovědí, tedy vězňů, kteří své kroky mají promyšlené, bylo 50.

Tabulka 20 - Promyšlenost kroků na svobodě

	Odpovědělo	%
Ano	50	85
Ne	9	15

Graf 20 - Promyšlenost kroků na svobodě



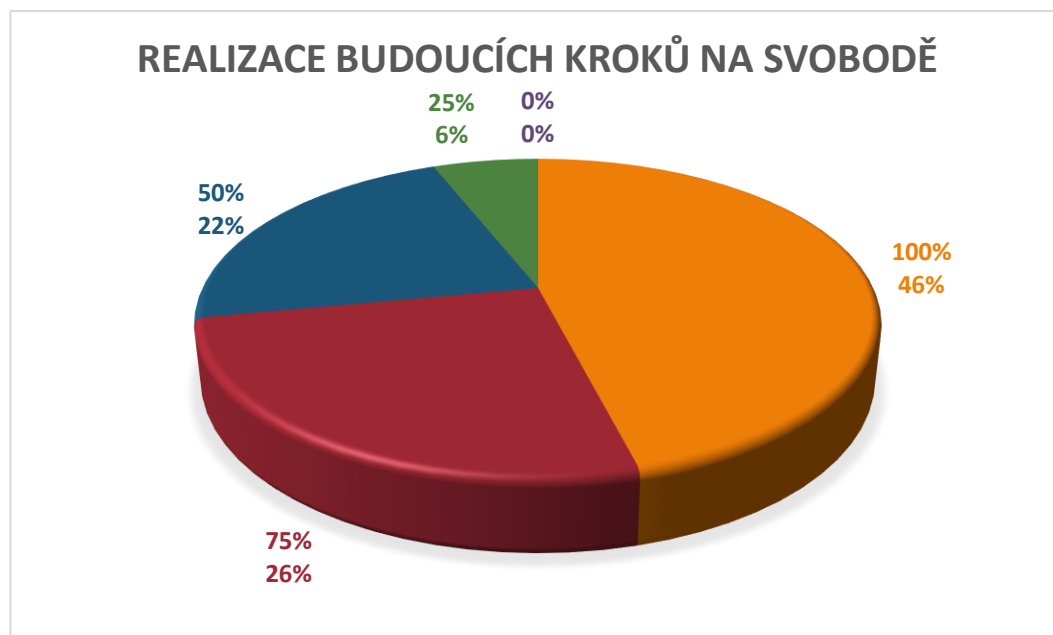
## 21) Realizace budoucích kroků na svobodě

Tato otázka je doplňující k otázce č. 20. Pokud respondent odpověděl na otázku 20 ANO, byl tázán, na kolik procent si je jistý svými budoucími kroky a jejich realizací. 23 dotázaných si je zcela jista (100%) realizací svých plánů, 13 respondentů si je téměř jistých (75%). 11 vězňů je stále na pochybách (50%) a 3 uvěznění odpověděli, že si svým plánům nedávají naději.(25%).

Tabulka 21 - Realizace budoucích kroků na svobodě

	Odpověděl	%
100%	23	46%
75%	13	26%
50%	11	22%
25%	3	6%
0%	0	0

Graf 21 - Realizace budoucích kroků na svobodě



## 5.6 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ

### **Hypotéza č. 1: Do vězení se dostávají již sociálně – patologičtí jedinci.**

Na problematiku této hypotézy byly zaměřeny otázky č. 4, 5 a 6. Otázka č. 4 se týkala na vzdělání vězňů a nejvyšší procento obdrželo střední vzdělání s maturitou 32%. Otázka č. 5 cílila na zaměstnanost vězňů před výkonem trestu, zde bylo vysoké procento u odpovědi zaměstnán – 58%. Poslední otázka byla mířena na frekventovanost pobytu ve vězení. Bylo poměrně překvapující, že 58% odsouzených zde tráví pobyt poprvé.

### **Hypotéza č. 1 byla dle výsledků vyvrácena.**

### **Hypotéza č. 2: Vězni se dokáží poměrně rychle vžít do své nové role.**

Potvrdit nebo vyvrátit hypotézu č. 2 se snažily otázky č. 7, 8 a 9. Otázka č. 7 byla kladena na problematičnost přijmutí nové sociální role. 44% vězňů odpovědělo, že zpočátku jim uchopení nové role problém dělalo a 19% přijmout novou sociální roli stále problém dělá. Otázka č. 8 se týkala, zdali v odsouzených vyvolává pocit bezmoci, sklíčenosti či deprese fakt omezení svobody. 46% dotazovaných uvedlo, že se občas s těmito negativními pocity setkávají a 22% se s nimi setkává často. Poslední otázka byla otevřená a odsouzení měli napsat, jak se momentálně cítí. Většina z nich uvedla kladné pocity 56%.

**Hypotéza č. 2 byla na základě dotazníkového šetření a jeho výsledků vyvrácena.**

**Hypotéza č. 3: Vězni nemají problém s autoritou a s jejím podrobením.**

Otázky č. 10, 11 a 12 měly za cíl vyvrátit či potvrdit hypotézu č. 3. Dle výsledků 71% vězňů nemá problém s přijetím autority. 70% odsouzených se během pobytu nesesetkalo s vynucením autority ze strany dozorců pomocí násilí. Poslední otázka č. 12 se zaměřovala na podmínky a pravidla vězení, a není překvapením, že pro 58% dotázaných jsou podmínky nepřijatelné.

**Hypotéza č. 3 byla dle výsledků potvrzena.**

**Hypotéza č. 4: Pro vězně je důležitá podpora a motivace jak ze strany rodiny, tak ze strany působení sociální a duchovní služby.**

Vyvrátit či potvrdit hypotézu č. 4 se snažily otázky č. 16, 17, 18 a 19. Pro 71% odsouzených není podstatná přítomnost duchovního. Naopak 76% tvrdí, že přítomnost sociálního pracovníka je užitečná a potřebná a 80% vězňů odpovědělo, že se účastní volnočasových aktivit. 90% dotazovaných tvrdí, že je pro ně velmi důležitý kontakt s rodinou.

**Hypotéza č. 4 byla de výsledků potvrzena.**

## ZÁVĚR

Téma bakalářské práce se zabývá problematikou Luciferova efektu v českém vězeňství. Luciferův efekt není obecně moc znám, přitom ním dokážeme charakterizovat tragické historické události, ve kterých se objevuje rafinovanost lidského zla. Práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické.

Teoretická část je členěna do čtyř kapitol, které se snaží zachytit taková témata, která dokáží poodhalit a zdůvodnit skutečnosti, které popisují podstatu humánního zla. První kapitola se zaměřuje na definici dobra a zla. Snaží se přiblížit jejich podstatu a určit hranici mezi dobrem a zlem, která je velmi úzká. Společnost od pradávna rozděluje věci na dobré nebo zlé. Je třeba brát v úvahu, že záležitosti nemusí být pouze černé či bílé. V každém člověku se skrývají obě podstaty, záleží pouze na nás, jak je uchopíme a dokážeme s nimi pracovat v různých situacích.

Poněkud netradičním experimentem se zabývá druhá kapitola. Stanfordský experiment, vedený prof. Zimbardem a jeho týmem, se snažil zachytit momenty přeměn osobností vybraných dobrovolníků. Kapitola se snaží popsat atmosféru, podmínky, ale i samotnou transformaci psychiky, myšlení a chování vysokoškolských studentů, kteří se z ničeho nic ocitli v rolích dozorců a vězňů. Výsledky experimentu jsou velmi znepokojivé. Je pozoruhodné, za jak malou dobu dokáže síla situace změnit počínání člověka.

Třetí kapitola se zabývá experimentem, který je inspirací pro mnohé vědce, sociology, ale i psychology a pedagogy. Milgramův experiment se zabývá problematikou poslušnosti vůči autoritě. Jedná se opět o výzkum, ve kterém sehráli roli dobrovolníci, kteří měli poslouchat rozkazy nadřízeného, tedy vedoucího experimentu. Většina účastníků uvedla, že své počínání brala jako povinnost, nikoliv jako pouhý experiment, který mohli kdykoliv ukončit. Na výzkum je možno pohlížet jako na částečné vysvětlení událostí, které se odehrály v historii lidstva.

Skutečné události, které se odehrály napříč stoletími a mají podobné vzorce vyvíjení a chování obyvatel, jsou popsány v kapitole čtyři. Jedná se o charakteristiku dvou reálných skutečností, na které dva výše zmíněné experimenty dají aplikovat. První popisuje situaci ve věznici Abú Ghrajb, ve které došlo k nehumánnímu týrání vězňů. Celá kauza byla propírána médií a dosud nebylo podáno smysluplné vysvětlení, které by vysvětlovalo počínání vojáků. Druhým příkladem jsou koncentrační tábory, ve kterých docházelo k ohavným činům proti lidskosti, a byla zde vyvražděna velká masa populace.

Praktická část se zabývá kvantitativním výzkumem, který probíhal v pražské vazební věznici Ruzyně. Cílem výzkumu bylo zjistit rozsáhlost změn v chování a jednání vězňů v rámci pobytu ve vězení. Zda-li atmosféra a podmínky prostředí mají vliv na psychiku odsouzeného a jestli dokáže uznávat autoritu. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 59 odsouzených. Výzkum byl založen na hypotézách, které se vhodně položenými otázkami buď potvrdily, nebo vyvrátily. Při konečných výsledcích se potvrdily pouze dvě hypotézy, a tedy že vězni mají problém přijímat autoritu či se jí podrobit a dále vězni shledávají za podstatné poskytování podpory a motivace ze strany pracovníků věznice (sociální pracovník, duchovní), tak i ze strany rodinných příslušníků. Byl vyvrácen předpoklad, že do vězení se dostávají již sociálně – patologičtí jedinci, a také domněnka, že odsouzení se poměrně rychle vžijí do své nové sociální role vězně.

Téma bakalářské práce bylo velmi pozoruhodné. Poučilo mě o zajímavostech lidské psychiky a vlivu situací, které ji velkým způsobem ovlivňují. Dozvěděla jsem se spoustu užitečných informací a naučila se, jak s nimi pracovat. Veškeré cíle, které jsem si stanovila, byly v průběhu práce naplněny. Téma práce mě velmi bavilo, ale zároveň ve mně vyvolávalo velmi znepokojivé pocity, konkrétně výsledky zmiňovaných experimentů. Věřím ale, že každý je svým pánem momentální situace, a že zachová chladnou hlavu a klid v jejím každodenním řešení.

## SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

### Seznam použitých českých zdrojů

ANDĚL, Jaroslav, ed. *Luciferův efekt: střetnutí se zlem = The Lucifer effect : encountering evil : [Praha, 14.10.2011-2.1.2012], Dox.* Praha: Dox Prague, 2011. ISBN 978-80-87446-12-6.

ARENDDT, Hannah. *Eichmann v Jeruzalémě: zpráva o banalitě zla.* Přeložil Martin PALOUŠ. Praha: OIKOYMENH, 2019. Knihovna politického myšlení. ISBN 978-80-7298-367-4.

EMMERT, František. *Holocaust.* Brno: Computer Press, 2006. Muzeum v knize (Computer Press). ISBN 80-251-1204-7.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání.* Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristia jako věda žalární.* Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. ISBN 978-80-7452-131-7.

MILGRAM, Stanley. *Poslušnost vůči autoritě: experiment, který zpochybnil lidskou přirozenost.* Přeložil Hana ANTONÍNOVÁ. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1238-6.

PETRÁK, Milan. *Skrytá autorita: iracionalita a dav v člověku.* Praha: Dybbuk, 2011. ISBN 978-80-7438-053-2.

SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství.* Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.

SLATER, Lauren. *Pandořina skříňka: nejvýznamnější psychologické experimenty 20. století.* Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1468-7.



SWEDENBORG, Emanuel. *Nebe a peklo: dle viděného a slyšeného*. Přeložil Lenka MÁCHOVÁ. Praha: Volvox Globator, 2011. Alef (Volvox Globator). ISBN 978-80-7207-806-6.

ZIMBARDO, Philip G. *Luciferův efekt: jak se z dobrých lidí stávají lidé zlí*. Praha: Academia, 2014. Společnost (Academia). ISBN 978-80-200-2346-9.

ZIMBARDO, Philip G., Jíří FIALA a Martina KLICPEROVÁ-BAKER. *Moc a zlo: sociálně psychologický pohled na svět*. Břeclav: Moraviapress, 2005. Knihovna Ceny Nadace Dagmar a Václava Havlových VIZE 97. ISBN 80-86181-80-4.

### **Seznam použitých zahraničních zdrojů**

BENJAN, Milan. *Fakty a úvahy o autorite a poslušnosti*. Benjan, 2017. ISBN: 978-80-814-1160-1.

REES, Laurence. *The Holocaust: a new history*. New York, NY: PublicAffairs, 2017. ISBN 978-16-103-9845-9.

### **Seznam použitých internetových zdrojů**

FIRST PEOPLE, *Cherokee Legends*. [online]. © 2020 [cit. 2020-1-10]. Dostupné na: <https://www.firstpeople.us/FP-Html-Legends/TwoWolves-Cherokee.html>.

KULHÁNEK, F. *Peklo ve věznici Abú Ghrajb*. [online] © 2018 - 2020 [cit. 2020-2-4]. Dostupné na: <https://refresher.cz/56720-Peklo-ve-veznici-Abu-Ghrajb-Liti-kyseliny-fosforecne-na-intimni-partie-znasilnovani-deti-pred-jejich-matkami-ci-potirani-vykaly>.

LACKO, D. *Luciferův efekt: Proč se z dobrých lidí stávají lidé zlí?*. [online] © 2014 [cit. 2020-1- 27]. Dostupné na: <https://www.kzamysleni.cz/luciferuv-efekt-proc-se-z-dobrych-lidi-stavaji-lide-zli/>.

LACKO, D. *Poslušnost vůči autoritě: Proč lidé zabíjejí na rozkaz?*. [online] © 2014 [cit. 2020-1-30]. Dostupné na: <https://www.kzamysleni.cz/poslusnost-vuci-autorite-proc-lidi-zabijeji-na-rozkaz/>.

PSYCHIC AND PARAPSYCHOLOGIST. *Historie a životopis Philipa Zimbarda*. [online] © 2020 [cit. 2020-1-20]. Dostupné na: <https://cze.psychic-parapsychologist.com/biography-philip-zimbardo-51564>.

PSYCHIC AND PARAPSYCHOLOGIST. *Historie a životopis Stanleyho Milgrama*. [online] © 2020 [cit. 2020-1-30]. Dostupné na: <https://cze.psychic-parapsychologist.com/stanley-milgram-biography-89828>.

ROGERS, K. *Stanley Milgram*. [online] © 2016 - 2020 [cit. 2020-1-30]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/biography/Stanley-Milgram/Later-experiments-and-publications>

SOCIOLOGICKÁ ENCYKLOPEDIÉ, *Hypotéza*. [online]. © 2017 – 2020 [cit. 2020-2-14]. Dostupné na: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Hypotéza>.

VIZE 97. *Biografie Philipa Zimbarda*. [online] © 2007 - 2020 [cit. 2020-1-20]. Dostupné na: <http://www.vize.cz/wp-content/uploads/2016/05/laureat-philip-g-zimbardo-cz-bio.pdf>.

VONDRA, P. *Mučení vězňů v Abú Ghrajbu*. [online] © 2004 [cit. 2020-2-4]. Dostupné na: [http://www.bbc.co.uk/czech/indepth/story/2004/06/040603\\_omnibus\\_iraq.shtml](http://www.bbc.co.uk/czech/indepth/story/2004/06/040603_omnibus_iraq.shtml).

ZIMBARDO, P. *Social psychology network, stanford prison experiment – Arrival*. [online] © 1999 - 2020 [cit. 2020-1-25]. Dostupné na: <https://www.prisonexp.org/arrival>.

## SEZNAM ZKRATEK

Apod.	a podobně
Cit.	citace
Č.	číslo
Ed.	edice
H	hypotéza
Prof.	profesor
Str.	strana
Tj.	to je
V	volt
Věd.	vědecký

# SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

## Seznam tabulek

Tabulka 1 - Věk vězňů.....	38
Tabulka 2 - Rodiště.....	39
Tabulka 3 - Rodinný stav .....	40
Tabulka 4 - Nejvyšší dosažené vzdělání .....	41
Tabulka 5 - Zaměstnanost vězňů.....	42
Tabulka 6 - Četnost pobytu ve vězení .....	43
Tabulka 7 - Přijetí nové sociální role .....	44
Tabulka 8 - Bezmoc, sklíčenost či deprese .....	45
Tabulka 9 - Mentální citové rozpoložení .....	46
Tabulka 10 - Přijetí autority .....	48
Tabulka 11 - Vynucování autority dozorců násilím .....	49
Tabulka 12 - Přijatelnost podmínek a pravidel ve vězení.....	50
Tabulka 13 - Vycházení se spoluvězni .....	51
Tabulka 14 - Formy násilí spoluvězňů .....	52
Tabulka 15 – Využití násilí k prosazení autority .....	53
Tabulka 16 - Přítomnost duchovního .....	54
Tabulka 17 - Úloha sociálního pracovníka .....	55
Tabulka 18 - Účast na volnočasových aktivitách.....	56

Tabulka 19 - Důležitost kontaktu s rodinou.....	57
Tabulka 20 - Promyšlenost kroků na svobodě .....	58
Tabulka 21 - Realizace budoucích kroků na svobodě .....	59

## Seznam grafů

Graf 1 - Věk vězňů .....	38
Graf 2 - Rodiště .....	39
Graf 3 - Rodinný stav .....	40
Graf 4 - Nejvyšší dosažené vzdělání .....	41
Graf 5 - Zaměstnanost vězňů .....	42
Graf 6 - Četnost pobytu ve vězení.....	43
Graf 7- Přijmutí nové sociální role .....	44
Graf 8 - Bezmoc, sklíčenost či deprese.....	45
Graf 9 - Citové rozpoložení .....	47
Graf 10 - Přijetí autority.....	48
Graf 11 - Vynucování autority dozorců násilím.....	49
Graf 12 - Přijatelnost podmínek a pravidel ve vězení .....	50
Graf 13 - Vycházení se spoluvězni.....	51
Graf 14 - Formy násilí spoluvězňů .....	52
Graf 15 - Využití násilí k prosazení autority.....	53
Graf 16 - Přítomnost duchovního .....	54
Graf 17 - Úloha sociálního pracovníka .....	55
Graf 18 - Účast na volnočasových aktivitách .....	56
Graf 19 - Důležitost kontaktu s rodinou .....	57
Graf 20 - Promyšlenost kroků na svobodě.....	58

Graf 21 - Realizace budoucích kroků na svobodě.....	59
---	----

## SEZNAM PŘÍLOH

<b>Příloha A - Dotazník.....</b>	<b>I</b>
----------------------------------	----------



## Příloha A – Dotazník

Dobrý den,

Ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce na téma „Luciferův efekt v českém vězeňství“.

Dotazník je anonymní a jeho výsledky budou použity pouze k výzkumným účelům mé práce.

Děkuji za Váš čas a ochotu,

Martina Szková, DiS.

1) Věk:

- a. 18 – 30 let
- b. 31 – 40 let
- c. 41 – 50 let
- d. 51 – 60 let
- e. 61 a více let

2) Rodiště:

- a. Vesnice
- b. Město
- c. Velkoměsto

3) Rodinný stav:

- a. Svobodný
- b. Ženatý
- c. Rozvedený
- d. Vdovec

- 4) Nejvyšší dosažené vzdělání:
- a. Základní
  - b. Vyučen
  - c. Střední s maturitou
  - d. Vysokoškolské
- 5) Před výkonem trestu jste byl:
- a. Zaměstnán
  - b. Nezaměstnán
- 6) Kolikrát jste byl ve vězení:
- a. Nyní poprvé
  - b. 2-3krát
  - c. 4 a více krát
- 7) Přijmout svou novou sociální roli Vám:
- a. Zpočátku dělalo problém
  - b. Dělá problém
  - c. Nedělalo žádný problém
- 8) Vyvolává ve Vás omezení svobody pocit bezmoci, sklíčenosti či deprese?
- a. Často
  - b. Občas
  - c. Vůbec
- 9) Vaše momentální citové rozpoložení:
- .....
- .....
- 10) Přijetí autority Vám:
- a. Dělá problém
  - b. Nedělá problém

- 11) Setkal jste se s vynucováním autority dozorců pomocí násilí?
- a. Ano, s lehkou formou
  - b. Ano, s těžší formou
  - c. Ne
- 12) Podmínky a pravidla, které musíte dodržovat, Vám přijdou přijatelné:
- a. Ano
  - b. Ne
- 13) Vycházíte s ostatními spoluvězni?
- a. Ano
  - b. Ne
  - c. Pouze s určitou skupinou
- 14) S jakými formami násilí se nejčastěji setkáváte ze strany spoluvězňů:
- a. Verbálními
  - b. Fyzickými
  - c. Kombinovanými
  - d. Žádnými
- 15) Využil jste někdy násilí k prosazení své autority vůči spoluvězňům?
- a. Ano, mírně
  - b. Ano, ve velké míře
  - c. Ne
- 16) Je pro Vás podstatná přítomnost duchovního?
- a. Ano
  - b. Ne
- 17) Myslíte si, že je úloha sociálního pracovníka ve věznici užitečná a potřebná?
- a. Ano
  - b. Ne

- 18) Účastníte se vybraných volnočasových aktivit?
- a. Ano
  - b. Ne
- 19) Je pro Vás důležitý kontakt s rodinou?
- a. Ano
  - b. Ne
- 20) Máte promyšlené své budoucí kroky na svobodě?
- a. Ano
  - b. Ne
- 21) Na kolik procent jste přesvědčeni o jejich realizaci?
- a. 100%
  - b. 75%
  - c. 50%
  - d. 25%
  - e. 0%

## **BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE**

**Jméno autora: Martina Sazková**

**Obor: 7506R002 – Speciální pedagogika – Vychovatelství (Bc. SPPGV Voš)**

**Forma studia: Kombinovaná**

**Název práce: Luciferův efekt v českém vězeňství**

**Rok: 2019/2020**

**Počet stran textu bez příloh: 54**

**Celkový počet stran příloh: 4**

**Počet titulů českých použitých zdrojů: 12**

**Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 2**

**Počet internetových zdrojů: 11**

**Vedoucí práce: Doc. PhDr. Miloslav Jůzl, PhD.**